

Br. 1890, V, 9.

Van den Schrijver.

Waar vele millioenen reeds gebleven zijn

EN

Waar vele millioenen nog zullen blijven.

EEN ANTWOORD

OP DE

REPLIEK VAN DEN OUD-O.-L. HOOFD-AMBTENAAR J. A. VAN DORSSER

DOOR

G. ROESSINGH VAN ITERSON,

*Oud-Referendaris, Chef van de afdeeling „Comptabiliteit”
bij het Departement van Justitie te Batavia.*

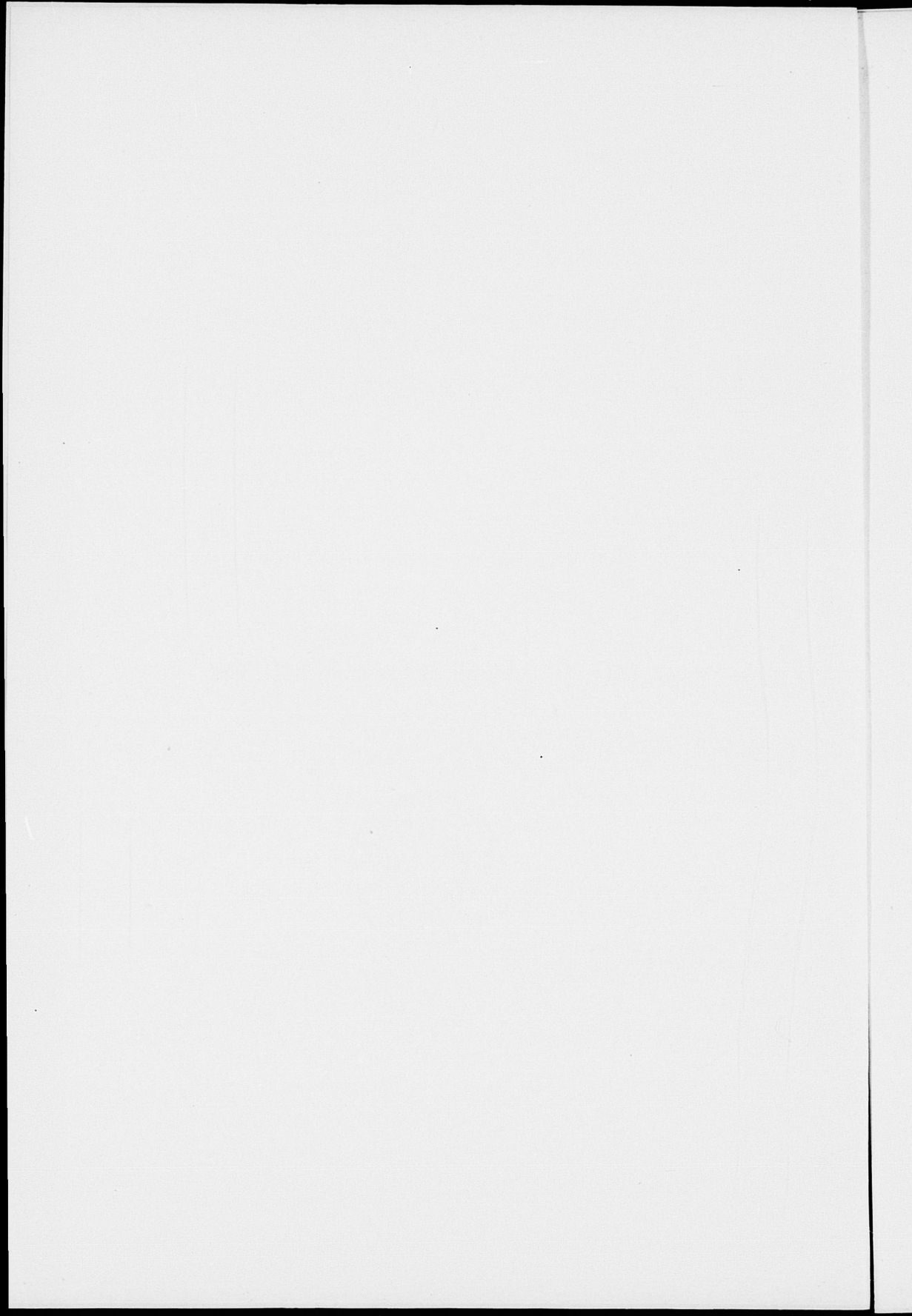
LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1898.

WAAR VELE MILLIOENEN REEDS GEBLEVEN ZIJN

EN

WAAR VELE MILLIOENEN NOG ZULLEN BLIJVEN.

B. 1898 II, 9.

Waar vele millioenen reeds gebleven zijn

EN

Waar vele millioenen nog zullen blijven.

EEN ANTWOORD

OP DE

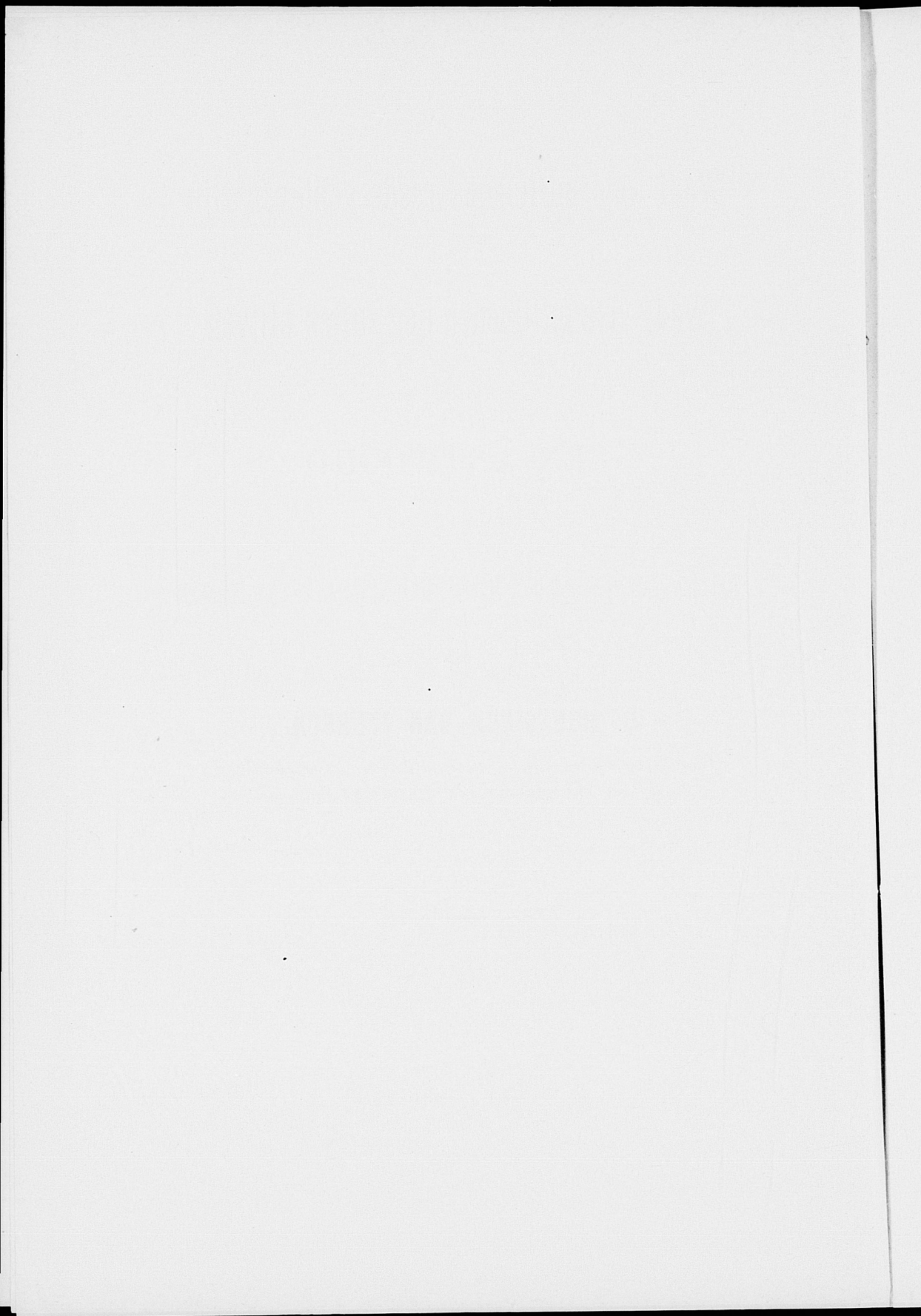
REPLIEK VAN DEN OUD-O.-I. HOOFD-AMBTENAAR J. A. VAN DORSSER

DOOR

G. ROESSINGH VAN ITERSON,

*Oud-Referendaris, Chef van de afdeling „Comptabiliteit”
bij het Departement van Justitie te Batavia.*

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1898.

KORTE OMSCHRIJVING VAN DEN INHOUD.

	Bladz.
INLEIDING	9
Aantooning door welke redenen schrijver is gedwongen geworden om over den slechten toestand van het geldelijk beheer in onze O.-I. bezittingen een werk samen te stellen	13
Idem waarom hij bij verzoekschrift, onder overlegging van een exemplaar van dat werk, zich gewend heeft tot de Tweede Kamer der Staten-Generaal.	13
Idem wat daarvan het gevolg is geweest.	14
Idem wat tijdens het behandelen van de Indische begrooting in de Tweede Kamer daarover is gezegd	15
Idem wat daarover in de Eerste Kamer werd verhandeld	18
Het verschijnen van een repliek op dat werk	20
Aantooning dat geen tegenstrijdigheid bestaat in mijne beweringen dat de inspectie van Financiën gerust kan worden afgeschaft	21
Idem dat de heer VAN DORSSER zich alleen zal bepalen tot het wederleg- gen van mijn beweren, dat het beheer van de ontvangsten niet goed geregeld is.	21
Idem dat deze nog niet schijnt te weten dat orde en regelmaat eerste ver- eischen zijn om zulk een beheer goed te voeren	22
Waardoor hij vergat te wederleggen mijne bewering dat de raming der middelen nog steeds niet goed geregeld is.	22
Met eenige beschouwingen over een gedaan voorstel tot aanvulling van die raming.	23
Aantooning dat wat deze beweert door den heer DE ROO schertsenderwijs te zijn besproken nooit als scherts kan geuit worden	24
Idem dat ik nooit heb beweerd, het mij onverschillig zoude zijn of eerlijke dan wel oneerlijke personen tot kashouder worden aangesteld	25
Idem dat ik zijne beweringen volkomen deel dat goede voorschriften tegen gewone diefstal niets vermogen.	26

	Bladz.
Het tekort te Pati nogmaals besproken	26
Idem te Buitenzorg idem idem	27
Idem te Tandjong-Pandang idem idem	27
om aan te toonen dat de voorschriften op het kasbeheer niet deugen	28
De boekhouding van de algemeene ontvangers	28
Hoe de heer GONGGRIJP zijn kasbeheer heeft gevoerd	29
en dat dit niets afdoet aan het slechte der bestaande voorschriften op het kasbeheer	29
Aantooning dat een mij toegerekende fout geen fout is	29
en dat het niet op den weg van Rechters ligt om zich met de voorschriften op het geldelijk beheer in te laten	30
terwijl het jammer is dat de heer v. D. de inspectie van Financiën niet heeft besproken	31
Aantooning dat staat 6 geen overgang vormt tusschen boekhouding en verantwoording	31
en hoe de gewezen inspecteur van financiën DE KOCK van die staten 6 heeft gesproken	31
De verantwoording van de algemeene ontvangers:	
de jaarrekening	32
de toelichting daarop	33
wat deze verantwoording-stukken waard zijn	33
hoe dit door mij is geregeld	34
en dat met mijne voorschriften het werk maar heel weinig zal vermeerderen tegenover het ontstaan eener algeheele contrôle	35
Bespreking van een werkelijk ontdekte schrijffout in mijn werk	35
Gedetailleerd-boekhouding bij de departementen van algemeen bestuur niet noodig	35
en dus ook niet het door mij ontworpen register „Contrôle op de ontvangsten”	35
Aantooning dat zulk een boekhouding wel degelijk noodig is en zulk een register ook in een bestaande behoefte zal voorzien	36
Idem dat de heer v. D. zich vergist als hij de optelling van dat register niet geregeld acht, met de noodige toelichting	37
Over de boekhouding van de „mutatiën van geld”	39
Over de bestaande contrôle op de invordering en verantwoording der ontvangsten	39
en waarom de vroeger daarvoor voorgeschreven controle door mij niet werd gevolgd.	40
Waarom een afdoende contrôle door mij werd ontworpen	40
Bij belastingen blijven hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur aangewezen voor toezicht.	41
Waarom mijn voorgeschreven „memorandum” zijn ontstaan te danken heeft.	42
Hoe het moet worden gebruikt	42

Wanneer het „memoriaal van inkomsten” moet worden in gebruik genomen	42
Nog weder eens het „memorandum”.	42
Onwaar dat de grootste fout in het geldelijk beheer door de Regeering is erkend	43
Met mijne beschouwingen daarover.	
Wat op het Noord- en Zuid-Nederlandsch handels-congres over het noodige en nuttige van een goede contrôle werd gezegd	44
Eene boekhouding van de „rekening met derden” bestond reeds	45
Hoe dit door den heer SPRENGER VAN EIJK werd geregeld	45
Wat in 1893, bij besluit van 5 Mei (Bijblad No. 4873) daarvoor in de plaats kwam	46
Met de vraag of ik niet volkomen gelijk had met te veronderstellen dat pas onlangs zulk een boekhouding was ingevoerd	47
Mededeeling van den heer v. D. dat de betrekkelijke ontvangsten niet moeten worden geboekt uit staat 6 maar uit de toelichting op de jaarrekening	47
Met mijne beschouwingen daarover.	
Het vreemde dat een vroegere minister van Koloniën bij verzoek om inlichtingen omtrent mijne voorschriften, aan de Tweede Kamer twee adviezen overlegde, terwijl hij feitelijk maar één advies aanbood	48
met mijne beschouwingen:	
1 ^o . Over een met den heer v. D. gehouden discours het geldelijk beheer betreffende	48
2 ^o . Over een en ander bovenbedoeld advies rakende	49
Hoe volgens den heer v. D. ontvangen belastingen worden gestort en op die stortingen door het Bestuur het oog wordt gehouden	49
Mijne aantooning dat Bestuursambtenaren niet in staat zijn knoeierijen van den ontvanger te ontdekken, met eenige beschouwingen daarover	50
De door mij ontworpen geviseerde quitantiën	50
Alle geopperde bezwaren van den heer v. D. alleen op te lossen door een onderzoek van deskundige en onpartijdige personen.	52
Hoe ik daarover in 1883 reeds met den toenmaligen Minister van Koloniën heb gesproken	52
en hoe ik sedert op de noodzakelijkheid daarvan steeds heb gewezen	52
Aantooning dat nu daartoe met nog te meer gerustheid kan worden overgegaan met eene bevestiging dat ik al mijne beschuldigingen blijf handhaven en ook de vragen bij mijn verzoekschrift gesteld	53
Aanwijzing van H. H. leden van het „instituut van accountants” als de eenige, tot oordeelen bevoegde personen	53
Aantooning dat de heer v. D. in zijne beoordeeling getoond heeft te zijn een niet deskundig en niet onpartijdig persoon	53
Vraag wat nu de Minister van Koloniën doen zal en, als hij naar Indië om opheldering schrijft, wat hem dan te wachten staat	54

Aantooning wat van den tegenwoordigen Gouverneur-Generaal mag verwacht worden	54
en wat van den tegenwoordigen Directeur van Financiën	54
Idem dat ook van de Algemeene Rekenkamer in Indië moeilijk opheldering zal worden verkregen	54
met aantooning wie tegenwoordig als president van dat college fungeert .	54
en wie als tijdelijk lid is opgenomen.	55
Herhaling wat in de Eerste Kamer door den Minister van Koloniën werd gezegd	56
Wat daartoe aanleiding gaf.	
Met aantooning dat uit dat gesprokene niet valt op te maken waar een onderzoek naar de door mij beschreven toestand zal worden gehouden .	56
en waarbij wordt aangegeven aan wie dat onderzoek kan worden opgedragen	56

Het was voor mij zeer zeker een aangenaam oogenblik toen ik uit het Verslag van de op 29 December 1897 in de Eerste Kamer der Staten-Generaal gehouden beraadslaging mocht vernemen, dat een oud Oost-Indisch Hoofdambtenaar van zeer groote ervaring en kennis zich had aangeboden voor eene beantwoording van de door mij samengestelde en met een verzoekschrift aan de Tweede Kamer toegezonden „Bijdrage tot de kennis van het Indisch Staatsbestuur” en ook dat de Minister van Koloniën reden meende te hebben om aan te nemen, dat in dat antwoord de in dat werk besproken zaak afdoende en goed zou worden behandeld.

Het zou mij toch zoo énorm veel genoegen doen als afdoende kon worden aangetoond, dat ik in mijne opvatting van den treurigen toestand, waarin het geldelijk beheer in onze O.-I. bezittingen zich nog steeds bevindt in het ongelijk was en dat de door mij opgenoemde gebreken in de voorschriften op dat beheer, óf niet bestonden, óf ten minste zeer overdreven waren voorgesteld.

Daarom stemde mij de mededeeling van dien Minister tot groote dankbaarheid vooral ook omdat dan te gelijker tijd — bleek die meening juist te zijn — tevens een zware beschuldiging zou worden afgewenteld van de Indische en Nederlandsche autoriteiten, eene beschuldiging zoo zwaar dat ik van af het verschijnen van bedoeld werk mij er voortdurend over heb verwonderd, dat maar steeds niemand optrad om het daarin voorkomende te wederleggen en dit g wel daar, waar genoeg gepensioneerde en ook actief dienende ische ambtenaren met verlof aanwezig waren om, ware tegenpraak mogelijk, deze al dadelijk bekend te doen worden.

Maar hoe bitter werd ik teleurgesteld toen ik dat antwoord, geschreven door den heer I. A. VAN DORSSER, o. m. oud-lid en president van de Algemeene Rekenkamer, oud directeur van Financiën in handen kreeg, daar mij, bij lezing, dadelijk bleek dat deze, in

plaats van het voorkomende in die Bijdrage in zijn geheel te wederleggen, al spoedig mededeelde, dat hij een groot gedeelte daarvan onbesproken zou laten en alleen het beheer der ontvangsten zou behandelen, terwijl hij in deze slechts partiële behandeling nog volgenderwijze is te werk gegaan.

Hij vergat al dadelijk geheel het bespreken van den onhoudbaren toestand waarin de „Raming der Middelen” en ten gevolge van dien ook de verantwoording der ontvangsten zich bevindt, waardoor na 1874 ontstane inkomsten — retributiën voor petroleum, goud etc. — die ten rechte behoorden te worden gerangschikt onder die van het departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, daardoor thans aan het departement van Financiën moesten worden verantwoord.

Hij écarteerde een instemming van Dr. de Roo met mijn beweren „dat tot nog toe geen afdoende contrôle op de ontvangsten bestaat” door het voorwenden van scherts”; hij beschuldigde mij, in strijd met de waarheid, van onverschillig te zijn of eerlijke dan wel oneerlijke personen tot kashouder worden aangesteld en hij gaf een doorslaand blijk van niet bekend te zijn met het feit, dat ik, blijkens mijn werk, zijne denkbeelden omtrent diefstal van die kashouders volkomen deel.

Ik bewees verder met aanhaling van voorbeelden dat kashouders bestaande tekorten verborgen kunnen houden door praktijken, die, bij eene behoorlijke toepassing van bestaande voorschriften, toch niet te ontdekken zijn en daardoor overeenkomstig zijn beweren, volkomen recht had te zeggen, dat de bestaande voorschriften niet deugen.

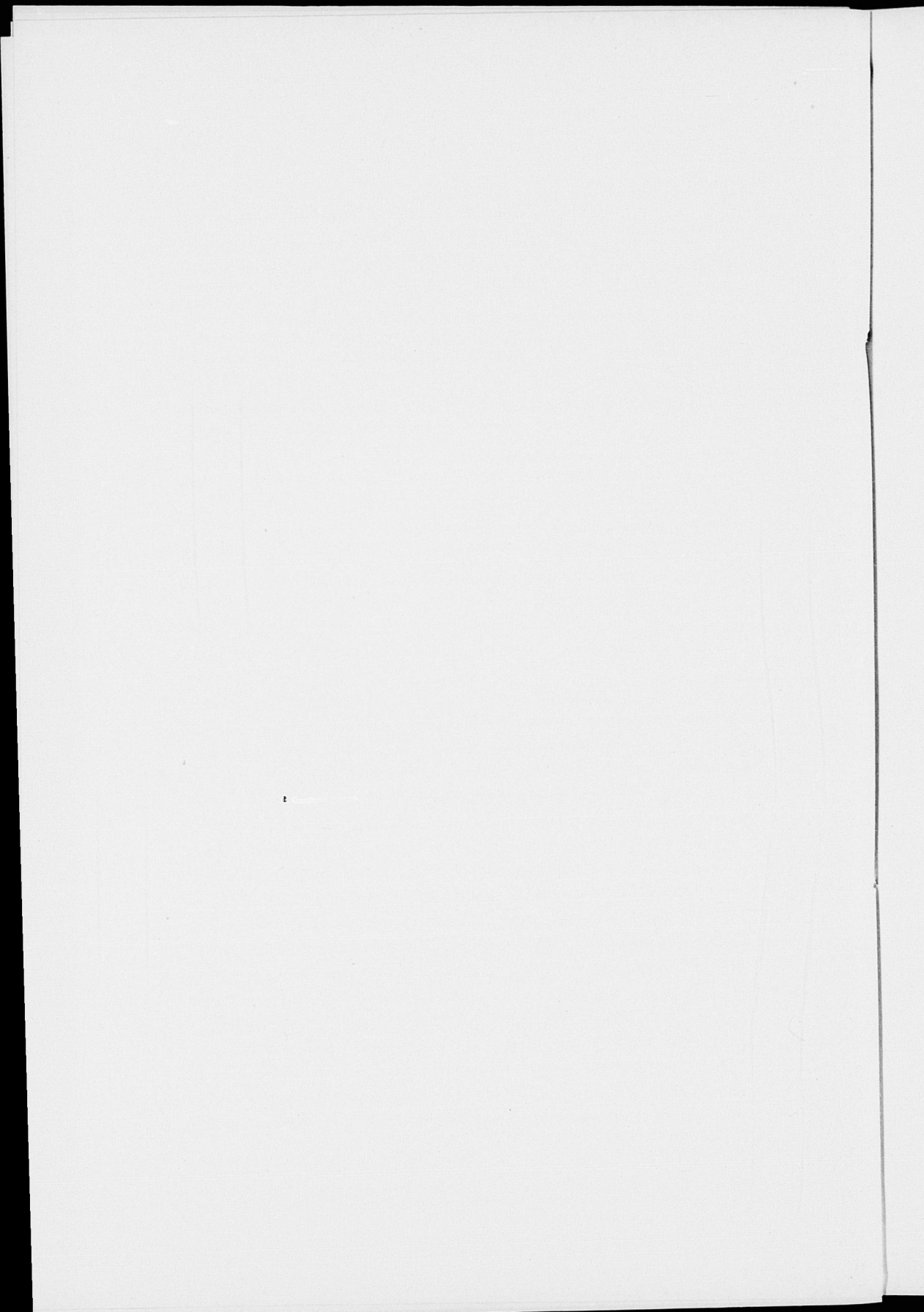
Het zou mij te ver voeren, als ik in deze alle pogingen moest gaan omschrijven door den heer v. D. tevergeefs aangewend om de bestaande voorschriften nog te verdedigen. Een en ander toonde ik in mijn achterstaand antwoord volkomen aan en ik wees er daarbij ook op, dat deze met zoo te handelen tevens heeft aan het licht gebracht, hoe weinig vertrouwen de financieele ambtenaren in of uit Indië verdienen om in zake verbeteringen in het geldelijk beheer aldaar een oordeel uit te spreken.

Van de repliek van den heer v. D. zijn echter door het ministerie van Koloniën 200 exemplaren besteld om daarvan o. m. aan alle leden van de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging een exemplaar uit te reiken. Daardoor zullen beide Kamers of in het geheel niet, of verkeerd worden ingelicht en heb ik het daarom een plicht geacht door

het samenvoegen van mijn bezwaren nog een antwoord samen te stellen waarvan ook ik die leden een exemplaar zal aanbieden.

Ik heb daarbij tevens aangetoond hoe en door wie de volle waarheid kan aan het licht komen en ik heb dit gedaan in het vertrouwen dat daardoor op de mede aangegeven wijze een onderzoek zal worden geprovoceerd om daardoor een einde te maken aan den treurigen toestand waarin het geldelijk beheer in onze O.-I. bezittingen zich nog altijd bevindt.

's H a g e , September 1898.

You can fool, all the people some of the
time, and some of the people all the time, but
you cannot fool all the people all the time.

ABRAHAM LINCOLN.

Zij die deze voor lezing in de hand zullen nemen kunnen bekend zijn met het feit dat schrijver, toen hij in 1880 met verlof hier te lande was, van den toenmaligen minister van Koloniën Mr. W. Baron van Goltstein eene opdracht ontving tot het ontwerpen van betere voorschriften op het geldelijk beheer in onze Oost-Indische bezittingen en ook welke treurige gevolgen die opdracht voor hem na zich sleepte.

Einde 1888 in Nederland teruggekeerd werd op verschillende wijzen getracht een onderzoek naar den slechten toestand van dat beheer uit te lokken, maar te vergeefs! Autoriteiten die daartoe het initiatief hadden behooren te nemen deden dit niet en de volksvertegenwoordiging werd met tastbare onjuistheden om den tuin geleid; in één woord, schrijver stootte overal het hoofd, waardoor hij ten slotte gedwongen is geworden een werk samen te stellen waarin zijne in tal van jaren over dien toestand opgedane bevinding werd te boek gesteld.

Dat werk verscheen 3 April 1897 onder den titel „Waar vele millioenen reeds gebleven zijn en waar vele millioenen nog zullen blijven. Eene bijdrage tot de kennis van het Indisch Staatsbestuur.

Met een exemplaar daarvan als bijlage heeft hij zich den 12^{en} October d. a. v. met een verzoekschrift tot de Tweede Kamer der Staten-Generaal gewend en, wat ten gevolge van

dien in dat regeerings-college over het een en ander sedert werd uitgesproken volgt hier onder.

Uit *Handelingen* 1897—1898, II, vel 35 blz. 131 neem ik daartoe over:

De heer VAN LIMBURG STIRUM, lid der Commissie voor de Verzoekschriften, brengt, namens deze, het volgende verslag uit:

In handen uwer Commissie is gesteld een adres van den heer G. ROESSINGH VAN ITERSON, oud-referendaris, chef van de afdeling Comptabiliteit bij het departement van justitie te Batavia. Als bijlage is overgelegd eene lijvige brochure, waarin de adressant wijst op gebreken en leemten die er bestaan in het geldelijk beheer in Indië, en met name ook wijst op het ontbreken van eene voldoende contrôle op de ontvangsten. De conclusie van zijn request, waarin hij uitvoerig verwijst naar genoemde brochure, is deze: hij went zich tot de Kamer met het verzoek:

„dat zij een onderzoek provoceere naar alles door hem in zijne bovenaangehaalde Bijdrage tot de kennis van het Indisch Staatsbestuur aangetoond, om, wanneer dat onderzoek zal zijn afgelopen, de vraag te overwegen:

„1°. of zij het nog langer mag gedoogen, dat nog steeds millioenen uit de kassen in Nederlandsch-Indië verdwijnen alleen door slechte voorschriften, terwijl goede voorschriften, die dit verder onmogelijk zouden maken, door adressant reeds in 1883 bij het Ministerie van Koloniën zijn ingeleverd, waar zij, op grond van aangegeven redenen, zijn ter zijde gelegd.

„2°. of zij er nog langer in mag berusten dat wordt voortgegaan met het aanstellen van inspecteurs van financiën, die den lande jaarlijks, alleen aan traktementen en reiskosten, zeker op meer dan twee ton gouds te staan komen, terwijl die inspecteurs, behalve dat zij bovenbedoelden slechten toestand nooit onder hooger aandacht hebben gebracht, voor geen van de hun opgedragen werkzaamheden noodig zijn.

„dat uwe Kamer verder als haar oordeel uitspreke dat alle termen aanwezig zijn om:

„1°. zoo spoedig mogelijk gevolg te geven aan het voorschrift van art. 49 van het Regeeringsreglement en het ontslag van de Indische Ambtenaars bij wet te regelen;

„2°. in het midden latende welke maatregelen zullen behooren te worden getroffen tegenover de Indische Rekenkamer, in zake hare houding het geldelijk beheer aldaar betreffende, den Mi-

nister van Koloniën uit te noodigen, met intrekking van het Koninklijk besluit van 30 December 1882 n°. 2 (Indisch Staatsblad 1883 n°. 33) — waartoe een voorstel zeker gaarne zal worden ingewilligd — die Rekenkamer opnieuw te verheffen tot een „Koninklijk” en daardoor weer onafhankelijk college.”

Met het oog op de in behandeling zijnde begrooting, heeft de Commissie de eer voor te stellen het adres ter griffie neder te leggen, ter inzage voor de leden.

Daartoe wordt besloten.

Uit *Handelingen* 1897—1898 II vel 45 blz. 170 neem ik verder over wat in de vergadering van 19 November 1897 over dat verzoekschrift werd te berde gebracht:

Beraadslaging over de III^{de} Afdeling (departement van financiën) in het algemeen.

De heer VAN VLIJMEN: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een paar eenvoudige vragen heb ik aan den Minister te doen.

De Kamer heeft een verzoekschrift ontvangen van den heer ROESSINGH VAN ITERSON, oud-referendaris, chef van de afdeling „comptabiliteit” bij het departement van justitie te Batavia, die zich beroept op een uitvoerig door hem geschreven boekwerk, waarin hij heeft betoogd dat er groote gebreken zouden zijn in het geldelijk beheer in Oost-Indië, en wel meer bepaaldelijk in de controle over de ontvangsten, zoodat dientengevolge sedert jaren millioenen zouden verloren gegaan zijn voor de schatkist en nog voortdurend zullen verloren gaan als er geene hervormingen worden aangebracht in het geldelijk beheer.

Ik zal natuurlijk over deze zaak niet in bijzonderheden treden, want daar is, helaas, al zooveel tijd verloren gegaan met onvruchtbare discussiën; ik onthoud mij derhalve van citaten uit dat werk, maar bepaal mij er toe de aandacht van den Minister op het boek van den heer ROESSINGH VAN ITERSON te vestigen, en tot hem een paar eenvoudige vragen te richten.

In de eerste plaats zou ik wenschen te weten of de heer ROESSINGH VAN ITERSON door den Minister beschouwd wordt als competent te zijn om over het geldelijk beheer een oordeel te kunnen uitspreken dat waarde heeft, en in de tweede plaats of Zijne Excellentie bereid zou zijn om een onderzoek te doen instellen naar de juistheid van de beweringen van dezen oud-ambtenaar.

Het spreekt toch vanzelf dat de zeer positieve toon van het

door mij aangeduide werk op een lid der Kamer een eenigzins diepen indruk moet maken, en wanneer het werkelijk waar ware wat de schrijver beweert dan zou dit natuurlijk rampzalig zijn voor de schatkist. Ik hoop daarom, dat de Minister mij in deze wel eenig licht zal willen verschaffen.

De heer VAN LIMBURG STIRUM: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch mijne stem te voegen bij die van den geachten afgevaardigde uit Veghel. Die geachte afgevaardigde heeft de hoofdmomenten van het korte betoog, dat ik mij voorgesteld had te houden in zake het adres van den heer ROESSINGH VAN ITERSON, reeds aangegeven en ik kan dus nog korter zijn dan reeds in mijn plan had gelegen.

De lijvige brochure van den heer ROESSINGH VAN ITERSON — als bijlage bij het adres overgelegd — is eigenlijk eene doorlopende beschuldiging tegen de financieele politiek der Regeering. Hij keurt vele der bestaande bepalingen af, toont aan dat de contrôle op de ontvangsten niet goed is geregeld, beweert dat de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal om in bepaalde gevallen een lid van de Rekenkamer aan te wijzen, aan dat college het karakter van wat hij noemt een Koninklijk college, ontneeft en daardoor de onafhankelijkheid van de leden niet wordt gewaarborgd.

Wat benoemingen betreft, geeft hij zeer sterke staaltjes. Op bladz. 268 van zijne brochure zegt hij bijv. dat een inspecteur van financiën, die een tekort bij 's lands kas te Menado van f30,000 onopgemerkt liet passeeren — welk tekort later bij het departement van binnenlandsch bestuur werd ontdekt — aan wien door den officier van justitie te Makasser werd aangetoond, dat ieder ander met gewoon menschenverstand begaafd persoon dit tekort had moeten ontdekken — hier verwijst hij naar blz. 196 zijner brochure, waar de toelichting van het requisitoir van dien officier van justitie wordt medegedeeld — dat die heer niettemin later is benoemd tot president van de Algemeene Rekenkamer. Zoo geeft hij nog meer voorbeelden van verschillenden aard, waarop ik niet verder wil ingaan, maar die het mij toch wenschelijk doen voorkomen, dat de Regeering een onderzoek late instellen naar enkele van de beschuldigingen door den heer ROESSINGH VAN ITERSON uitgesproken. Wat hij van de benoemingen zegt laat ik verder rusten; het komt mij voor, dat het Parlement zeer voorzichtig moet zijn bij het critiseeren van benoemingen. Maar waar hij beweert, dat de ontvangsten niet te controleeren zijn, dat de bestaande bepalingen in de practijk

niet deugen, daar komt het mij voor, dat ik niets te veel vraag, wanneer ik den minister vriendelijk verzoek omtrent deze punten een onderzoek te willen doen instellen.

De heer CREMER, *Minister van Koloniën*: Mijnheer de Voorzitter! Nu ik nog zoo kort deze plaats bekleed is het wel wat moeilijk voor mij eene brochure van zoo grooten omvang als door de beide vorige geachte sprekers is aangehaald te bespreken. Ware de zaak ter sprake gebracht in het Voorloopig Verslag, dan had ik, en dat ware voor mij gemakkelijker geweest, er in de Memorie van Antwoord schriftelijk op kunnen antwoorden.

De heer VAN VLIJMEN heeft mij gevraagd, of de schrijver van de brochure een competent man is en of wij veel waarde aan zijne beweringen kunnen hechten? Mijnheer de Voorzitter. Het is reeds op zich zelf uiterst moeilijk in deze Vergadering de mérites te bespreken van oud-ambtenaren in Indië, maar vooral is dit het geval wanneer men, zooals ik, niet het genoegen heeft gehad den schrijver onder mijne orders aan het werk te zien. Ik durf dus niet op de vraag van den geachten afgevaardigde te antwoorden. In het algemeen zou ik dit willen zeggen. Naar het mij voorkomt kan de beantwoording van brochures het best geschieden door brochures, en aangezien de bedoelde schrijver nog al veel personen in zijn geschrift genoemd heeft, is het wellicht niet onmogelijk, dat een van die personen, wanneer hij althans de beweringen de moeite van het wederleggen waard acht, daartoe overgaat.

Aan het hoofd van het departement van financiën in Indië hebben verschillende bekwame financiers gestaan, als de heeren SPRENGER VAN EYK, ROVERS, VAN DORSSSEN en anderen. *J'en passe, et des meilleurs*. Nu is het zeer onwaarschijnlijk, dat deze mannen, waarvan er een ook van deze plaats de moeilijke taak te vervullen heeft gehad om de uitgaven en inkomsten van de Indische begrooting te doen kloppen, eene regeling, welke miljoenen baat gaf, niet met beide handen zouden hebben aangegrepen. Daarom vermoed ik, dat wat die schrijver beweerd heeft, nu niet zóó voor de hand ligt en niet zóóveel vertrouwen verdient als sommigen bij het lezen der brochures oppervlakkig meenen.

Evenwel wil ik gaarne eens onderzoeken of niet een van de oud-ambtenaren, die aan dezen dienstkak zijn werkzaam geweest het op zijnen weg acht te liggen om tegenover deze brochure eene kleine, eenvoudige brochure te schrijven, terwijl ik, wanneer dit niet het geval mocht zijn, aan de Indische Regeering

opheldering zal vragen. Dan zullen, dunkt mij, het Voorloopig Verslag en de Memorie van Antwoord van het volgend jaar eene geschikte gelegenheid aanbieden om op deze zaak terug te komen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Maar ook in de Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft dat verzoekschrift de aandacht getrokken daar toch in het *Voorloopig Verslag*, gedagteekend 13 December 1897, over diezelfde begrooting daarover werd aangeteekend:

III^{de} AFDEELING.

Financiën.

In meer dan eene afdeeling werd ter sprake gebracht het verzoekschrift aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de daarbij gevoegde uitvoerige „Bijdrage tot de kennis van het Indisch Staatsbestuur”, van de hand van den heer G. ROESSINGH VAN ITERSON. Men drong er op aan, dat omtrent het daarin medegedeelde een ernstig onderzoek door den Minister van Koloniën zoude worden ingesteld.

Zie *Handelingen* 1897—1898 I, vel 9, blz. 26.

Hierop werd door dien Minister onder dagteekening van den 22sten dier maand geantwoord.

Zooals de ondergeteekende reeds in de vergadering der Tweede Kamer van 19 November jl. heeft medegedeeld, zal hij niet in gebreke blijven ter zake van de door den heer G. ROESSINGH VAN ITERSON gemaakte opmerkingen aan de Indische Regeering opheldering te vragen, tenzij die opmerkingen reeds door een geschrift, waaraan een deskundig gepensionneerd Indisch hofdiambtenaar bezig is, voldoende mochten beantwoord zijn.

Zie idem vel 12, blz. 37, terwijl onder de beraadslaging nog het volgende werd uitgesproken:

Beraadslaging over hoofdstuk II (*Uitgaven in Nederlandsch-Indië*).

De heer REEKERS: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het woord gevraagd voor eene zeer korte opmerking naar aanleiding van een antwoord dat door den Minister gegeven is bij de III^{de}

afdeeling van dit wetsontwerp. In het Voorloopig Verslag werd de aandacht van Zijne Excellentie gevestigd op eene brochure van den heer ROESSINGH VAN ITERSON, die op verschillende gebreken in het beheer van de Indische financiën wijst, en nu luidt het antwoord, dat de Minister bereid is daaromtrent aan de Indische regeering opheldering te vragen, *tenzij* die opmerkingen reeds door een ander geschrift mochten beantwoord zijn. Zonder in het allerminst te willen beweren, dat het de taak van den Minister is om elke grief en elke opmerking, die in eene brochure of ander geschrift wordt uitgesproken, terstond te maken tot een onderwerp van een speciaal onderzoek, meen ik toch, dat er in dit geval alle aanleiding bestaat voor den Minister om de zaak zelf ter hand te nemen en niet eerst leidelijk te wachten of er een ander geschrift verschijnt en of in dat geschrift de brochure van den heer ROESSINGH VAN ITERSON op afdoende wijze wordt wederlegd.

Ik wil mij allerminst tot het orgaan maken van de grieven die in die brochure zijn opgenomen, weinig competent als ik ben om in zake van de Indische administratie een oordeel uit te spreken, maar het valt toch niet te ontkennen, dat er zeer gewichtige bezwaren door dien schrijver worden opgenoemd. Ik wijs vooral op dit bezwaar, dat het zeer moeilijk zou wezen eene behoorlijke contrôle uit te oefenen op de inkomsten in Indië, ten gevolge van onvoldoende voorschriften. Daaruit ontspruiten dan misbruiken, alles zeer ten nadeele van 's lands kas. De beweringen van den schrijver zijn geen losse gezegden, maar worden met tal van feiten gestaafd. Ja, er is nog meer. Men kan, zooals ook mij te beurt is gevallen, van personen, die door hun vroegeren werkkring in Indië volkomen goed in staat zijn om een oordeel in deze zaak te vellen, de meening vernemen, dat, ten minste in dit laatste opzicht, de voorstellingen van den heer ROESSINGH VAN ITERSON op verre na niet ongegrond zijn.

Nu is het zeer begrijpelijk dat men in die omstandigheden gaarne eenig meer licht wenschte. Een particuliere brochure is tot het geven van dat licht volkomen onvoldoende, omdat een particulier niet beschikt over de middelen die der Regeering ten dienste staan om de feiten op behoorlijke wijze te controleeren. Bovendien wekt hetgeen door een particulier wordt medegedeeld veel minder vertrouwen dan de mededeelingen van den Minister, en, laat ik er bijvoegen, vooral van dezen Minister, die, bij iedereen bekend is als een bijzonder scherpzinnig man en dus zeker beter dan iemand in staat, om eene questie tot klaarheid

te brengen, indien hij haar onderzoek ter hand neemt. Ik vertrouw daarom dat de Minister daartoe alsnog zal willen besluiten, geheel onafhankelijk van datgene wat anderen mochten doen.

De heer CREMER, *Minister van Koloniën*: De brochure waarop ik in het door den geachten afgevaardigde besproken antwoord het oog had, zal geleverd worden door een oud-Indisch hoofdambtenaar van zeer groote ervaring en kennis, die tot mij is gekomen om te vragen, of het mij aangenaam zoude zijn, wanneer hij op die brochure antwoordde. Toen ik die vraag toestemmend beantwoordde, vroeg hij of hij zou mogen beschikken over de gegevens, die bij mijn Departement berusten. Ik heb gaarne daartoe mijne toestemming gegeven. Immers het beantwoorden van eene eenigszins volumineuse brochure zou een arbeid kosten, aan de ambtenaren in Indië, dien ik hun liever bespaard zou zien. Ik meen reden te hebben om aan te nemen, dat in het antwoord van den door mij bedoelden oud-ambtenaar de zaak afdoende en goed zal worden behandeld en, ofschoon dit antwoord toch eene particuliere brochure zal zijn, zal deze toch in zoover een officieus karakter hebben, dat de schrijver de gegevens heeft gekregen van het Departement van Koloniën. Blijkt het, dat in het beloofde geschrift de bezwaren van den heer ROESSINGH VAN ITERSON niet voldoende zijn weerlegd, dan ben ik, zooals ik heb toegezegd, genegen om een verder onderzoek naar de zaak in te stellen. Ik heb echter niet den minsten indruk dat dit zal noodig zijn en meen dat wij in allen gevalle de brochure moeten afwachten, waarvan ik in de Memorie van Beantwoording sprak.

De beraadslaging wordt gesloten en het *wetsontwerp* zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Zie idem vel 22, blz. 77.

Die brochure is 9 Juni 1898 verschenen onder den titel: „De Millioenenstudie van den heer G. ROESSINGH VAN ITERSON, toegelicht en beoordeeld door J. A. VAN DORSSER, Oud-Hoofdambtenaar in Nederlandsch-Indië.

Het spijt mij zeer dat ik alweder dadelijk moet beginnen, met ook den heer v. D. er op te wijzen dat aan ernstige be-

denkingen onderhevig is wat hij in die brochure aanvoert, om aan te toonen, dat tegenstrijdigheid zou bestaan in mijn beweringen, als zoude het Kader Inspecteurs van Financiën kunnen worden afgeschaft.

Hij zegt daarover op blz. 8. „Waar ik hierna alleen over de voorschriften op het financieel beheer zal handelen en dus onder meer de Inspectie van Financiën buiten sprake zal laten, kan het nuttig zijn hier nog — als laatste voorbeeld — te wijzen op de tegenstrijdigheid, die men aantreft in het betoog van den heer v. I. over de mogelijkheid om die inspectie af te schaffen,” en haalt daarvoor op die en de volgende bladzijden enkele door mij gebezigde zinnen aan om dit aan te toonen.

Had nu de heer v. D. echter het door mij daarvoor aangevoerde in zijn geheel ter neder geschreven dan had iedereen dadelijk kunnen zien, dat de conclusie, waartoe ik kwam — en dit alleen nam de heer v. D. over — van dat geschrevene het gevolg was en dan tevens dat intrekking van de inspecteurs van Financiën, als zijnde een geheel overbodig kader ambtenaren, alleen dan zou kunnen geschieden als de voorschriften op het geldelijk beheer eerst afdoende waren gewijzigd.

Dit nu deed hij niet en daarom heeft zijn boven omschreven aantooning van tegenstrijdigheden niet de minste waarde en wettigen deze zeer zeker niet het onbesproken laten van bedoelde inspectie. Maar er is meer.

De heer v. D. zegt verder nog op blz. 31, „dat hij uitsluitend de ontvangsten zal bespreken” maar dan bepaalt zich de „toelichting en beoordeeling” van mijne „Millioenenstudie” alleen tot dat wat ik daarin aanvoerde over het onvoldoende beheer der ontvangsten, zonder meer.

Hij heeft zich dus al dadelijk afgemaakt van eene volledige beantwoording der feiten in die brochure successievelijk voorgbracht en voldoet dus niet aan hetgeen hij voorgaf te zullen doen, blz. 20.

Of nu, ten gevolge van dien, de minister van Koloniën nog

steeds reden zal hebben om aan te nemen dat in dat antwoord de zaak goed en afdoende zal worden behandeld valt zeer te betwijfelen terwijl op dat antwoord zelf ook nog al het een en ander valt aan te merken.

Dit blijkt uit het volgende:

Men moet het toch zeker vreemd noemen, dat iemand die het tot de hoogste betrekking gebracht heeft, welke bij het geldelijk beheer in onze O. I. bezittingen bereikt kan worden, deze toch nog zoo weinig weet, dat orde en regelmaat eerste vereischten zijn om zulk een beheer goed te voeren.

Op blz. 77 van mijn werk toonde ik o. m. aan, dat de „raming der middelen” nog steeds dezelfde is als die, vroeger onder de generale directie van Financiën in gebruik en gaf, met de wetenschap dat thans elk departement zijn eigen ontvangsten en uitgaven beheert, daarbij aan hoe die raming daarvoor behoort te worden gewijzigd en hoe ook in verband daarmee de „begrooting van uitgaven” moest worden aangevuld.

Wetende nu dat deze alleen het beheer der ontvangsten wil behandelen zou men denken dat de heer v. D. dit punt in de eerste plaats zou hebben ter sprake gebracht en het, òf onder opgave van redenen afgekeurd òf, zoo dit niet mogelijk was zijn instemming met het door mij ter verbetering aangegevene zou hebben betuigd. Neen, over een en ander is in zijn betoog geen woord te vinden en dit is toch zeer zeker al heel vreemd.

Maar deze houding geeft mij ook aanleiding om hier mede te bespreken wat de heer v. D. op blz. 34 zegt over een in der tijd gedaan voorstel tot aanvulling van die raming.

Volgens deze werd bij de boeking der ontvangsten vóór 1874 in het Kas-memoriaal dikwijls zeer liberaal te werk gegaan door ontvangsten te boeken onder hoofden die niet met de „raming der middelen” overeen kwamen wat meermalen het vragen van inlichtingen noodig maakte en dan zegt hij: „Dit kan geen verwondering baren, als men in aanmerking

neemt, dat een of twee jaren nadat de nieuwe voorschriften waren ingevoerd, een van de Departementen in overweging gaf om in het nieuwe register van ontvang een hoofd bij te voegen, dat niet in de raming der middelen voorkwam."

Dit voorstel nu was van den directeur van Justitie en werd door mij geconcipieerd.

De heer v. D. kan bekend zijn met het feit dat toen begin 1875 het geldelijk beheer van Justitie dat tot dusverre door Financiën was gevoerd, ten rechte naar eerstgenoemd departement overging — ik werd bij besluit van 26 Januari 1875 No. 25 als 1^e commies bij dat departement overgeplaatst — die overgang alles behalve in den smaak viel van het reeds bij Justitie werkzaam zijnde personeel, waaronder vooral moet genoemd worden de toen fungeerenden inspecteur van de gevangenissen.

Dit, mijnheer v. D. was eenig en alleen de oorzaak dat de werkzaamheden bij de afdeeling „comptabiliteit” zoo slecht geregeld werden en zeker waren het niet de referendarissen die, zooals gij op blz. 16 veronderstelt daaraan schuld hadden.

Mocht de heer v. D. dit eens meer gedetailleerd willen weten, welnu ik ben ten allen tijde volgaarne bereid hem daarvan in te lichten. Dit hier te doen vind ik niet noodig.

Alleen wil ik nog aanteekenen dat dit ook oorzaak was dat van dat toegevoegde personeel, met toestemming van de Regering, sedert geen conuitestaten meer werden ingediend, wat later, ook bij Bijblad, toch weder werd voorgeschreven.

In Mei 1878 opgetreden als chef van genoemde afdeeling „Comptabiliteit” besprak ik al spoedig daarna met den directeur van Justitie de ontwerp-begrooting voor 1879 en vestigde ik diens aandacht toen op het feit dat — ik vermeen op Celebes — twee ontvangsten onder Justitie behoorende, onder „Alle andere Ontvangsten” aan Financiën werden verantwoord. Ik deelde daarbij toen ook mede dat de inrichting van de „Staten van Ontvang” geen aanvulling van posten toeliet en toen vond de heer BULN — nog steeds onder den indruk, dat

de plaats gehad hebbende toevoeging van de afdeeling „Comptabiliteit” aan zijn departement ook hem een onaangename last veroorzaakte — bedoeld punt een geschikt middel om door het doen van een voorstel tot aanvulling van de „raming der middelen”, de Regeering indirect op een onmogelijken toestand in dat geldelijk beheer te wijzen.

Daarom alleen werd het voorstel tot aanvulling gedaan en nu ook de heer v. D. zelf schrijft dat de in gebruik zijnde registers van ontvang zulk eene uitbreiding niet toelaten vraag ik nu dezen, waar moeten bij de aanstaande invoering der mijnwet, waardoor nieuwe millioenen in 's lands kas kunnen vloeien deze millioenen worden ten onder gebracht? en dan kan hierop alleen worden geantwoord natuurlijk onder „Alle andere Ontvangsten” staande onder het beheer van het departement van Financiën, terwijl die ontvangsten toch te huis behoorren bij het departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

En ook deze grove onregelmatigheid in het geldelijk beheer vond de heer v. D. niet eens de moeite waard om in zijn repliek ter sprake te brengen, maar dit heeft hij ook niet kunnen doen want een ontkennen was niet mogelijk en een bekennen paste niet in zijn stelsel van aftuigen.

Voortgaande komt nu voor bespreking in aanmerking de grootste fout in het onderwerpelijk bedoeld geldelijk beheer nl. het ontbreken van een afdoende contrôle op de ontvangsten en hiervan zegt de heer v. D. op blz. 24.

Dr. DE Roo, oud-directeur van Financiën, schreef indertijd blijkbaar schertsenderwijs: „De grootste grief van den heer v. I. tegen de tegenwoordige regeling is, dat zij geen waarborgen geeft tegen het verduisteren van ontvangsten door ontrouwe kashouders en zeker zou de heer v. I. den Staat een niet genoeg te waardeeren dienst bewijzen, wanneer hij het middel daartegen kon aangeven.”

Denkt de heer v. D. dat in een geval als onderwerpelijk, scherts zoude te pas komen? immers neen, want hij weet zelf veel te goed dat eene uiting als die van Dr. DE Roo nooit

schertsenderwijze wordt uitgesproken, vooral niet door iemand wien grove nalatigheid werd ten laste gelegd.

Er is dan ook in deze van scherts geen sprake geweest, maar de heer v. D. moest er iets op vinden om de zoo ware uiting van dien oud-directeur van Financiën te elimineeren en door scherts voor te wenden, heeft hij getracht dat te doen.

Op dat gezegde van Dr. DE Roo werd door mij, zie blz. 114, geantwoord:

„Ik heb daarbij tevens aangegeven, hoe de contrôle op de ontvangsten moet worden geregeld om verduistering van gelden verder onmogelijk te maken. Daardoor zou ik, altijd volgens den heer DE Roo, „den Staat een niet genoeg te waardeeren dienst hebben bewezen;” — die dienst is echter tot heden nog niet erkend.”

Had nu de heer v. D. het bovenstaande ook in zijn geheel aangehaald dan had men dadelijk kunnen zien, dat ik niets bijzonders deed, toen ik de laatste alleen door hem aangehaalde 9 woorden ter neder schreef, want dit was niets als een voortzetting van het door Dr. DE Roo geopperde, maar die aanleiding nam hij ook weder niet over en hierdoor kregen die woorden een geheel anderen zin en pasten zij daardoor volkomen in zijn stelsel van tegenspraak.

Ik heb hier ook voor mij liggen het schrijven van Dr. DE Roo van 1 October 1890, zie blz. 112 en 116 van mijn werk, en daarin wordt na het hiervoor reeds genoemd woord „aangeven” verder gezegd: „Maar met den besten wil kan ik de ingenomenheid van den heer v. I. met zijn werk niet anders zien dan groote zelfverblindings en een ieder die een weinig nadenkt zal het met mij eens zijn.”

Is ook dat scherts? heer v. D., zeker neen en toch werd het in een adem met het door u als zoodanig aangehaalde ter neder geschreven.

De conclusie van den heer v. D., als zoude volgens mij het er niet op aan komen of eerlijke dan wel oneerlijke menschen

tot kashouder werden aangesteld — zie blz. 25 — zou ik om het belachelijke liever geheel onbesproken laten. Dit nu in deze niet in mijne macht liggende teeken ik hierbij alleen aan, dat ieder met een gezond verstand begaafd persoon na lezing van dat, wat ik op blz. 142 van mijn werk daarvoor ter neder schreef zeker niet tot die conclusie zal komen.

De heer v. D. zegt verder op blz. 26.

„Behalve wellicht van den heer v. I., vrees ik geen tegenspraak, wanneer ik beweer, dat het voorkomen van kastekorten op zich zelf niets bewijst omtrent de al of niet deugdelijkheid der bestaande voorschriften en dat de beste voorschriften zulke tekorten, voor zoover zij het gevolg zijn van diefstal, niet kunnen voorkomen, maar wel kunnen en moeten verhinderen, dat tekorten verborgen blijven en dus den oneerlijken kashouder gelegenheid worde gegeven, hunne oneerlijke handelingen langer tot nadeel van 's lands kas uit te oefenen. Wanneer dus bij het aan den dag komen van een tekort blijkt, dat dit reeds eenigen tijd bestond en dat het verborgen is gehouden door praktijken, die bij eene behoorlijke toepassing der bestaande voorschriften niet konden worden ontdekt, door hen, die ze hadden moeten ontdekken, dan eerst heeft men recht te zeggen, dat die voorschriften niet goed zijn.”

Ten opzichte van het begin moet ik de heer v. D. verwijzen naar hetgeen ik onder dagteekening van 12 Juli 1891 reeds in *De Indische Gids* publiceerde en dat hij kan vinden op blz. 177 van mijn werk. Hij kan daaruit zien dat ik reeds toen zijne denkbeelden omtrent diefstal volkomen deelde, en hij zich dus over tegenspraak van mijne zijde niet had behoeven uit te laten.

Omtrent hetgeen hij verder aanteekende het volgende:

Op blz. 57 noemde ik een tekort van f 6357,52⁵ bij 's lands kas te Pati later geconstateerd en zooals de heer STRUICK daarvoor aanteekende, eerst niet ontdekt, doordat de secretaris dier residentie het register van overschrijving van vaste goe-

deren voor de inspectie der kas niet wilde afstaan. Welnu ik toonde daarbij aan, dat van genoemd bedrag eene som van f 2769,99⁵ niet voor overschrijvings-rechten maar voor verschillende andere ontwerpen was ontvangen; dat die som in verschillende bedragen niet was geboekt en dat de adjunct-inspecteur van Financiën in de 3de afdeeling daarvan niets had ontdekt.

Op blz. 61 nam ik uit de acte van beschuldiging in zake VAN HONK, gewezen kashouder te Buitenzorg, over dat deze eenige, op verschillende tijdstippen ontvangen bedragen, eenvoudig niet had geboekt en dat dit door 2 inspecteurs van Financiën en ook door het hoofd van plaatselijk bestuur niet is kunnen worden ontdekt, terwijl ik op blz. 63 neerschreef wat te Kota-Radja was gebeurd met betaalde successie-rechten; dat die rechten door den kassier waren ontvangen maar eenvoudig niet geboekt, dat de kashouder daarvan niets had gemerkt en dat de betrokken inspecteur van Financiën dit ook niet had ontdekt, zoodat, had niet een notaris hier te lande om restitutie van die ten onrechte betaalde successie-rechten gevraagd waarschijnlijk nooit was uitgekomen dat die gelden wel waren ontvangen maar niet verantwoord.

En werd, niettegenstaande bij 's lands kas te Tandjong-Pandan een tekort werd geconstateerd van f 23.006.09⁵, DE PRIL als commies-kashouder aldaar niet vrijgesproken? Zie blz. 59 van mijn werk. Werd, wegens een tekort aldaar groot f 10.384.64 VAN EK als zoodanig ook niet vrijgesproken, blz. 74 idem, en werd diens opvolger, niettegenstaande een tekort was ontdekt van f 3000.—, dat hij sedert echter bijpaste, toch ook niet in zijne betrekking gehandhaafd?, blz. 275 idem, terwijl VAN EK die dat gestolene indertijd ook bijpaste nu, sedert 9 Mei 1897 lid is van de Wees- en Boedelkamer te Padang.

En zijn deze feiten niet het gevolg van onvoldoende voorschriften? Zeer zeker wel, want bij geen van allen werd noch door de hoofden van gewestelijk of plaatselijk bestuur noch door betrokken inspecteurs van Financiën eenige aanmerking

gemaakt dat de bestaande voorschriften niet naar behooren waren toegepast.

Genoemde tekorten konden dus eenigen tijd verborgen blijven door praktijken niet van eene behoorlijke toepassing van die voorschriften afhankelijk en dit zegt genoeg. Trouwens na de verklaring van den inspecteur van Financiën „Maurenbrecher” — zie blz. 80 van mijn werk — had de heer v. D. waarlijk niet zooveel moeite behoeven te doen om alsnog een poging tot verdediging van die voorschriften aan te wenden; zij deugen niet en ik had volkomen recht met dat te zeggen.

Voortgaande behandelt de heer v. D. van blz. 33 tot 48 de boekhouding van de algemeene ontvangers.

Op zijne uitweidingen over wat vroeger bestond, wat in de plaats daarvan door den heer S. v. E. werd ontworpen en hoe goed daarmede sedert is gewerkt zal ik den heer v. D. niet voegen. Na al hetgeen reeds door de heeren VAN DELDEN en MEKERN zoo ten rechte werd aangevoerd om aan te toonen, dat de door dezen daarvoor ontworpen voorschriften niet deugen, kan ik kort zijn.

In het door mij voor die ontvangers ontworpen Kasboek worden de ontvangsten en uitgaven tegenover elkander ingenomen en moet het saldo in Kas dagelijks worden vastgesteld waardoor de Kashouders worden gedwongen hun kas dagelijks op te maken.

Deze twee voor een Kasboek zoo hoog noodige voorschriften bestaan voor dat van den heer SPRENGER VAN EYK niet en dit samen genomen met hetgeen de zooeven genoemde Heeren reeds aanvoerden maakt het duidelijk dat dit Kasboek niet goed kan zijn en nu moge de heer v. D. blijkens een op blz. 47 gegeven overzicht van beide, voor het boeken der ontvangsten ontworpen, modellen aannemen dat als het door mij aangegeven Kasboek aan alle vereischten van een goed Kasboek voldoet, van de registers van ontvang van den heer S. v. E. veilig hetzelfde mag gezegd worden.

Uit het voorgaande alleen blijkt al duidelijk dat beide modellen lang niet gelijk zijn en de twee zooeven genoemde gebreken daaruit niet zijn op te maken, evenmin als de omvang van beide boeken waardoor eene vergelijking onmogelijk en dus de conclusie van den heer v. D. van nul en geener waarde is.

Dat de heer GONGGRUP, zooals de heer v. D. op blz. 40 aantekent, het heeft weten gedaan te krijgen om als algemeen ontvanger te Batavia de Staten 1, 2, 3 en 5 zoo geregeld bij te doen houden, dat daaruit bij eene opname der kas geen moeilijkheden voortvloeiden is uitstekend. Zoolang ik te Batavia verblijf hield zat bij de 2 chineesche kassiers tevens een ambtenaar, die gedane ontvangsten en uitgaven aantekende en daaruit moeten bovengenoemde staten ingevuld zijn zoodat uit bovenstaande aantekening alleen voortvloeit dat de heer G. dagelijks genoemde registers liet invullen. Ontvangers echter met minder ijver of met minder eerlijke bedoelingen kunnen dat bijwerken veel later doen waardoor de mogelijkheid tot knoeien altijd blijft bestaan.

En is het daarom te verwonderen dat ik door het zooeven aangeteekende o.m. ook aan dien toestand eens en voor altijd een einde wil maken? Zeer zeker niet.

De fout mij op blz. 42 door den heer v. D. toegerekend kan ik in geen deele accepteren.

Hij zegt daar dat bij het bepalen van het kas-saldo, staat 7 niet noodig is want dat staat 6 dat saldo reeds aangeeft.

Volkomen juist maar de heer v. D. vergeet daarbij iets waarvan hij later op blz. 50 zelf melding maakt nl. dat dat saldo pas kan gebruikt worden als het door Financien is geverifieerd en vastgesteld; vóór dien tijd niet en daar nu hiermede eenigen tijd verloopt vond ik het beter, in plaats van dit saldo, staat 7 daarvoor te gebruiken. Dus geen fout van mijne zijde, wel wordt er een door den heer v. D. begaan. Afgescheiden hiervan wordt dat saldo in staat 6 geheel op de

zelfde wijze bepaald als door mij werd aangegeven en nu vraag ik of zulk een geheel gelijke wijze van berekening de uitdrukkingen wettigt — nog wel onder opmerking dat die fout op zich zelf weinig belangrijk is — mij toch op blz. 43 door die oud O. I. hoofdambtenaar toegevoegd en die vraag kan alleen ontkennend worden beantwoord.

Ter geruststelling van dien schrijver teeken ik hier nog aan dat van af het oogenblik dat de „Verzameling van administratieve voorschriften voor de Departementen van Algemeen bestuur betrekkelijk de contrôle op de landsontvangsten en uitgaven” door de firma BRUINING en WIJT werd uitgegeven, dat boekje sedert in mijn bezit is geweest en nog is waardoor ik van toen af de staten 6 in hun geheel steeds onder de oogen heb gehad.

Dat de rechter bij het beoordeelen van kastekorten te gelijktijd ook zou moeten overwegen of de inrichting van de boekhouding der algemeene ontvangers al of niet voldoende is om daaruit te bewijzen wat bewezen kan en moet worden moge de heer v. D. op blz. 45 veronderstellen, uit tal van vonnissen blijkt duidelijk dat zoo iets niet op zijn weg ligt en juist het aangehaalde kastekort van $\pm f$ 30000 te Menado toont dit afdoende aan, daar daarbij wel werd geconstateerd, dat die som was gestolen maar alweder niet bewezen kon worden dat BRUGMAN zelf de dader was. In de boekhouding moet dus iets niet in orde geweest zijn en toch werd bij het vonnis geen woord geuit over de slechte voorschriften, die dat in de hand hadden gewerkt.

Ook het aangehaalde tekort te Lahat toont dit duidelijk aan. Wel zegt de heer v. D. op blz. 46. „Als bewezen werd dus aangenomen de niet-boeking van het ontvangen geld het eenige wat mijns inziens door de boekhouding kan worden bewezen” maar ik laat hierna volgen:

Zeker werd dit als bewezen aangenomen, maar hoe is men tot dat bewijs gekomen? Noch de adjunct-inspecteur van Financiën Du CLOUX, noch de Resident van Palembang konden

dit, zelfs na zeer lange inspectie ontdekken, maar de opvolger van beschuldigde kwam er achter, niet uit de boeken, want daaruit bleek niets, dus op een andere wijze en zeker is het den rechter toen duidelijk geweest, dat die boekhouding niet goed was, maar ook hier maakte hij daarop niet de minste aanmerking.

Jammer dat door het buiten bespreking laten van de inspectie van Financiën, zie blz. 13, de heer v. D. zich zelf daardoor buiten de mogelijkheid heeft gesteld de houding in deze van inspecteurs van Financiën te behandelen, maar dit doet bij mij de vraag rijzen of de heer v. D. dit niet met voordacht heeft gedaan daar niets kan worden bijgebracht om die houding van genoemde ambtenaren in wat dan ook te verdedigen.

Dat, zooals de heer v. D. vermeent, staat 6 een overgang zou vormen tusschen boekhouding en verantwoording, blz. 48 en dat hij ook een band zou vormen tusschen algemeene ontvanger en directeur van Financiën, blz. 50, geloove wie 't wil! Al wat ik daarover reeds bekend deed worden toont duidelijk aan, dat die staat noch voor het een, noch voor het ander geschikt is en wel, omdat een vaste basis van vergelijking ontbreekt en zoolang die basis nl. een afdoende controle op de ontvangsten, niet wordt ingevoerd, is noch het een noch het ander mogelijk, terwijl, wordt zij ingevoerd, staat 6 dan verder geheel overbodig zal zijn.

Ten overvloede neem ik hier nog over wat Jhr. W. H. W. DE KOCK in zijn *Handboek voor de Algemeene Ontvangers*¹⁾ op blz. 117 onder § 320 van die staten 6 aanteekent.

„Indien alle betrokken ambtenaren, model ambtenaren waren, zou de bewering, dat de departementen in den loop van het jaar door de extracten uit de maandstaten gelegenheid heb-

1) In de bibliotheek van het Ministerie van Koloniën te vinden onder n°. 5460.

ben „om na te gaan of al dan niet geregeld betaald of verantwoord wordt”, meer schijn van waarheid hebben dan nu.

In werkelijkheid toch is de examinatie dier extracten-maandstaten bij de departementen zeer bezwarend, omdat daar niet altijd of niet tijdig genoeg alle gegevens aanwezig zijn om de in de extracten voorkomende globale sommen te verifieeren. Soms zijn niet alle stortingen bij de departementen bekend; de inname van de gestorte sommen is wel eens verkeerd of een algemeene ontvanger verhandelt niet in dezelfde maand bij kas een door hem afgegeven quitantie. Daardoor komen de aangegeven bedragen slechts gedeeltelijk overeen met die van het departement. De verificatie van de extracten is dan ook gebrekkig. Zij kost veel tijd en wil men bepaald examineeren, dan zou een wijdloopige correspondentie ter bekoming van gespecificeerde opgaven betrekkelijk de in de staten vermelde sommen daaruit voortvloeien, hetgeen natuurlijk de bedoeling niet is.

Het is dan ook geen uitzondering dat bij een departement, met de Toelichting op de Jaarrekening wordt ontvangen een nota van het departement van Financiën, mededeelende, dat tusschen het extract uit den maandstaat comptabiliteit n°. 6 en de toelichting, bestaande verschillen niet van invloed zijn op het saldo in kas, dus dat er foutieve boekingen hebben plaats gehad.”

En dit mijnheer v. D. is geschreven in een *Handboek voor Algemeene Ontvangers* en door een oud-inspecteur van Financiën, nu tijdelijk lid van de Algemeene Rekenkamer.

Van blz. 53 tot 78 bespreekt de heer v. D. de verantwoording van de „Algemeene Ontvangers” ingevolge artikel 24 der comptabiliteits-wet, hetwelk voorschrijft, dat de comptabelen minstens eenmaal 'sjaars rekening afleggen aan de Algemeene Rekenkamer en zegt daarvan:

„Daarvoor is vastgesteld het model van een jaarrekening-comptabiliteit no. 19 (Bijblad no. 2889), die — natuurlijk slechts met één kolom voor de ontvangen en uitgegeven be-

dragen — geheel overeenstemt met den maandstaat compt. No. 6, waaruit volgt, dat — behoudens de redressen wegens verkeerde boeking, die vóór de opmaking der jaarrekening worden aangebracht, — de cijfers der jaarrekening overeenkomen met die in de laatste kolom van den maandstaat No. 6 van December. De opmaking der jaarrekening is dus voor de ontvangers een zeer eenvoudig werk en even gemakkelijk is de cijferverificatie bij het Departement van Financiën, dat ook een exemplaar van de jaarrekening ontvangt. Daaraan worden eenvoudig de cijfers der rekening vergeleken met die van den maandstaat compt. No. 6 over December en de verschillen nagegaan. Heffen die verschillen elkander op, in dier voege dat de totalen der ontvangsten en die der uitgaven volgens rekening en staat gelijk zijn en de saldo-berekening bij beiden overeenstemt, dan heeft men de zekerheid, dat de jaarrekening, wat de cijfers der kasmutatiën betreft met de boekhouding overeenstemt.”

Om verder een volledig overzicht te krijgen van de door die ontvangers gevoerde administratie wordt door hem op blz. 56 aangeteekend:

»Welnu, niet anders dan zulk een overzicht is de staat, die als Toelichting op de jaarrekening bekend staat en voorgeschreven is bij artt. 7 en 8 der bepalingen in *Stbl.* 1875 No. 23; het model er van vindt men in *Bijblad* No. 3147.”

Ook in deze kan ik kort zijn.

Door het ontbreken van een afdoende contrôle op de ontvangsten is het doen van rekening door de algemeene ontvangers alles behalve zeker, en hoe aardig is dit, bij mij steeds voorgezeten hebbend denkbeeld, nu door den gewezen inspecteur van Financiën, thans tijdelijk lid van de Algemeene Rekenkamer in Nederlandsch Indië, DE KOCK op blz. 31 bevestigd.

De eerlijke kashouders moeten hieruit niet opmaken, dat zij geen rekening hebben gedaan of niet zullen doen. Neen, de oneerlijken onder hen heb ik alleen op het oog en deze kun-

nen ontvangen bedragen weglaten, zonder dat dit altijd kan worden ontdekt.

Een en ander bewees ik in mijn werk door aanhaling van de noodige feiten.

Deze toestand nu werd in de eerste plaats door mij verbeterd door het ontwerpen van een afdoende contrôle op de ontvangsten en hierbij heb ik tevens rekening gehouden met het feit dat een algemeen ontvanger als rekenplichtige in de eerste plaats moet verantwoorden alles wat hij ontvangen heeft, daar dat, wat hij ontvangen moet bij zijn kasverantwoording niet tepas komt. Zie hierover blz. 64 van de brochure v. D.

En dienen dan met toepassing van die contrôle bij het einde der maand die ontvangers hunne extracten Kasboek aan de verschillende departementen in, dan zijn van alle plaats gehad hebbende ontvangsten de bewijzen reeds aanwezig en geboekt en is door de eenvoudige invulling van het nummer waaronder zulk een ontvangst bij kas werd ingenomen, de boeking en tevens de contrôle afgeloopen en heeft de algemeene ontvanger daardoor voldaan aan alles waaraan hij als rekenplichtige voldoen moet.

En blijkt het onverhoopt dat een ontvangen post niet is verantwoord, welnu dan worden dadelijk de noodige maatregelen genomen en kan dan tevens het bewijs worden geleverd, dat de ontvanger zelf het geld opstak.

Denkt nu de heer v. D. dat met zulk een contrôle genoemde ontvangers zich nog langer aan het niet verantwoorden van ontvangen posten zullen schuldig maken. Ik ben zeker dat geen van hen er ooit meer aan zal denken en dit alleen is noodig.

Waar nu met het invoeren van mijn voorschriften het verder inzenden van de staten 6 met extracten bovendien voor alle departementen, Financiën alleen uitgezonderd, van de Jaarrekening, van de Toelichting daarop in duplo en van de staten 7 komt te vervallen dan zal het indienen van 384 extracten Kasboek per jaar, zooals de heer v. D. op blz. 66

aangeeft zeer zeker al heel weinig meer werk veroorzaken en dit weinige meerdere werk zal dan zeker wel opwegen tegen de gelijktijdig daarmede dan ingevoerde afdoende contrôle.

Ik eindig dit gedeelte met een korte bespreking van een door den heer v. D. ontdekte fout in mijn door hem besproken werk nl. die aangehaald op blz. 75.

Zeer juist teekent deze daar aan dat ik niet had mogen spreken van een „Toelichting op de Jaarrekening uitgaven” want deze bestaat niet en ten rechte zegt hij dan ook op blz. 77 dat uitgaven als daarbij bedoeld gevonden worden uit staat 7.

Die fout brengt ook alweder niet de minste verandering in de vergelijking waarvoor ik bovenbedoelde woorden ter neder schreef, ook niet in het doel, waarvoor ik dit deed en met deze wetenschap is het mij niet recht duidelijk hoe de heer v. D. deze schrijffout in opzienbare wijze met veel dikkere letters heeft gepubliceerd.

Door dit op die wijze te hebben gedaan blijkt duidelijk dat hij het spreekwoord van de balk en de splinter geheel schijnt vergeten te zijn.

In de laatste alinea van blz. 98 zegt de heer v. D.

„Ik meen genoeg gezegd te hebben om duidelijk te maken, dat, zelfs al ware een gedetailleerde boekhouding bij de Departementen noodig — wat ik ontken en door de ondervinding van circa 25 jaren niet is aangetoond — een register, als door den heer v. I. voorgesteld, noch als aanvulling, noch als verbetering van het bestaande, aanbeveling zou verdienen en dat integendeel de aanhouding van zulk een monsterregister — gelijk een der Indische adviseurs het terecht noemde — slechts tot groote moeilijkheid en verwarring aanleiding zou geven.”

Twintig bladzijden druk heeft die schrijver noodig gehad om tot die conclusie te komen, eene conclusie zoo ongerijmd dat het mij altijd een raadsel zal blijven hoe een oud-lid en Pre-

sident van de Algemeene Rekenkamer, oud-directeur van Financiën dit heeft durven nederschrijven.

De departementen waaraan de ontvangsten verantwoord moeten worden, zouden eene gedetailleerde opgave van die ontvangsten voor eene behoorlijke boeking niet eens behoeven. Waarlijk heer v. D., de heer SPRENGER VAN EYK vermeende dit ook doch iedereen weet nu welke resultaten dat denkbeeld heeft opgeleverd en nu zeg ik hier nog eens dat aan die kantoren wel degelijk de ontvangsten gedetailleerd moeten worden verantwoord:

1°. om de ontvangers te dwingen alles te boeken wat zij hebben ontvangen;

2°. om de departementen in de gelegenheid te stellen te kunnen controleeren of dat wat als ontvangen werd opgegeven werkelijk ook moest worden ontvangen, en

3°. om te kunnen nagaan of alle ontvangsten ook als zoodanig behoorlijk worden verantwoord.

Daarvoor zijn gedetailleerde opgaven wel degelijk noodig.

Dat het daarvoor door mij ontworpen register voor de contrôle op de ontvangsten een monsterregister zoude zijn, moge de hierboven aangehaalde adviseur vermeend hebben, het wordt in allen gevallen departements- en artikelsgewijze aangehouden, en nu moge sommige artikelen meer of minder opleveren dan bij de raming der middelen werd begroot, belangrijk veel meer of minder is dit gewoonlijk niet, zoodat ik wel kan zeggen dat de opbrengst gewoonlijk binnen de raming dier middelen blijft.

Met die wetenschap is het mij een raadsel hoe genoemde adviseur op het denkbeeld van een monsterregister is kunnen komen.

Ik zal niet ontkennen dat bedoeld register bij eenige artikelen wel een zekere uitgebreidheid zal krijgen, maar men neme daarbij dan toch dadelijk in aanmerking dat een beheer, loopende over een bedrag van 110 à 140 millioen gulden 's jaars zeker niet met kleine of zelfs zonder registers gevoerd kan worden,

zooals dit bij de voorschriften van den heer SPRENGER VAN ELJK het geval is.

Na op blz. 97 aangeteekend te hebben hoe de ontvangsten in mijn registers worden geboekt en hoe door aantekening van het kasboeknummer wordt aangetoond, dat de ontvangst ook verantwoord is, zegt de heer v. D.

„Stel nu b. v., dat in Mei eene ordonnantie wordt afgegeven. bij de uitbetaling waarvan een inhouding moet plaats hebben, dan wordt ook de betreffende opdracht tot verantwoording in Mei in het register geboekt en het bedrag in kolom 11 ingevuld.

Maar wanneer de ordonnantie van betaling bij kas zal worden verhandeld, weet men niet; het kan spoedig zijn, het kan ook lang duren.

Onderstellen wij, dat de uitbetaling der ordonnantie eerst in October plaats heeft (eene onderstelling, die blijkens de praktijk volstrekt niet ongerijmd is), dan zal ook de inhouding eerst in het extract-kasboek over October voorkomen, en eerst, daaruit het kasboeknummer in het register worden overgenomen, maar dan zal ook gedurende al die maanden het register niet kunnen worden opgeteld, want volgens de laatste alinea van art. 22 geschieden de optelling en het transport der bedragen eerst wanneer al de kasboeknummers in het register zijn aangeteekend, wat volkomen rationeel is. En al dien tijd zal men dan niet kunnen opgeven het totaal van de ontvangsten van het middel, dat naar de meening van den Heer v. I. op elk oogenblik door het register moet worden aangegeven.”

Had nu de heer v. D. mijne „Toelichtende Nota” op die voorschriften goed nagelezen dan had hij gezien, dat ik voor die boeking het volgende heb aangeteekend:

„Voor de uitgaven:

„Elke bladzijde kan dadelijk nadat daarop de negen posten geboekt zijn, worden opgeteld, doch de som mag eerst slechts met potlood worden ingevuld. Later als de uitbetaling door de algemeene ontvangers is geconstateerd en dit bladzijde voor

bladzijde aangewezen is door aanvulling van de kasboeknummers, dan wel de daarvoor in de plaats tredende nummers van redrespotten of uitbetaling in Nederland, mag de som met inkt worden ingevuld.

In die som kan echter van het eerste oogenblik af geene verandering meer gebracht worden, de latere invulling met inkt dient alleen om aan te toonen dat alle posten die vooraf gaan, ook verantwoord zijn."

Voor de ontvangsten, 2 alinea's later.

„De verantwoording der ontvangsten geschiedt geheel op dezelfde wijze als die der uitgaven."

Dus mijnheer v. D. wat voor de uitgaven werd voorgescreven is ook geheel van toepassing op de ontvangsten. Elke bladzijde die is volgeboekt wordt opgeteld en de som met potlood ingevuld waardoor men dus elke minuut het totaal der ontvangsten kan opgeven. Hadt gij het door mij daarvoor voorgescrevene behoorlijk gelezen dan had gij niet tot uw conclusie behoeven te komen en nu doe ik de vraag: was de groote beknoptheid van die nota, waarover gij op blz. 32 zelfs uwe verwondering uitsprak, ook oorzaak dat gij dit voorschrift over het hoofd zag?

Verder zegt de heer v. D. op blz. 98.

„Maar het kan zelfs gebeuren en is gebeurd (als het in te houden bedrag nagenoeg gelijk is aan dat, wat moet worden uitbetaald en de crediteur tevens debiteur dus per saldo weinig of niets in handen krijgt), dat eene ordonnancie, waarop eene inhouding is bevolen, in het geheel niet ter betaling wordt aangeboden. Dan blijft dus nevens het in de opdracht tot verantwoording vermeld en in het register geboekt bedrag, gedurende het geheele jaar het kasboeknummer oningevuld en zou dus het register in het geheel niet kunnen worden opgeteld. Wat in zoo'n geval moet worden gedaan, heeft de heer v. I. niet voorgescreven."

Juist heer v. D. duplicaat van ordonnancie en opdracht tot verantwoording zijn in de betrokken registers geboekt en blij-

ven eenigen tijd als niet verantwoord voortloopen. Na bovenstaande toelichting doet dit aan het saldo van beide registers niets af en daar van ordonnancies als onderwerpelijk bedoeld de noodige stukken bij het departement aanwezig zijn, is niets gemakkelijker dan deze nog eens na te lezen want dan ziet men dadelijk waaraan de niet aanbidding moet worden toegeschreven en kost het verder weinig moeite de noodige informaties in te winnen, zelfs den crediteur te doen uitnoodigen de zaak alsnog in orde te brengen en, voldoet deze dan nog niet — wat, daar dit in den regel Chineezen zijn, mij zeer zou verwonderen — welnu dan wordt zulk een zaak overgelaten aan den loop van de comptabiliteit maar dan ook zal de aan het bestuur zijnde minister van Koloniën bij latere navraag door de Tweede Kamer niet langer naar redenen behoeven te zoeken om het bestaan van dergelijke onvoldane vorderingen toe te lichten.

Van iemand als de heer v. D. die een gedetailleerde boekhouding van gedane ontvangsten en uitgaven bij de verschillende departementen van algemeen bestuur al niet noodig achtte, kan moeilijk verwacht worden dat hij een zelfde boekhouding voor de „mutatiën van geld” wel zou goed vinden. Hij doet dit dan ook niet en noemt het door mij daarvoor ontworpen register eenvoudig een waardig familie-lid van het op blz. 35 besproken „monsterregister”.

Om dezelfde redenen op die bladzijde voor het aanhouden van dat zoogenaamde „monsterregister” aangevoerd moet ook van alle ontvangsten en uitgaven voor de „mutatiën van geld” gedetailleerd boek worden gehouden en is daarvoor een kasgewijze aangehouden register niet voldoende. Dit klemmt nu nog meer nadat Jhr. de Kock op blz. 32 zoo geheel onwillekeurig heeft aangetoond tot welken warwinkel de vergelijking ook van dat register met jaarrekening en toelichting aanleiding geeft.

Na te hebben kennis genomen van alles, wat de heer v. D.

op blz. 99 vv. aanvoert om de door den heer S. v. E. ontworpen contrôle op de invordering en verantwoording der ontvangsten te bepleiten, zullen velen tot de conclusie komen, dat aan die contrôle niets ontbreekt. Het is echter wel jammer, dat de praktijk afdoende heeft bewezen, dat die contrôle juist in alle opzichten dringend verbetering vereischt.

Allen, die in meerdere of mindere mate met het geldelijk beheer in Indië hebben kennis gemaakt, zelfs velen, die daar buiten staan weten toch maar al te goed dat de algemeene ontvangers sommige ontvangsten voor langeren of korteren tijd kunnen verduisteren, zonder dat men in staat is dit te ontdekken. De door mij aangehaalde feiten hebben dit duidelijk aangetoond en nu moge de heer v. D. bij het schrijven van zijne „Toelichting en beoordeeling van mijne millioenenstudie” wanhopende pogingen hebben aangewend om die toestand te ontkennen, zij bestaat en gaat men eenmaal tot het houden van een onderzoek over, dan zal blijken dat ik bij het bekend maken van dien toestand niets anders heb gedaan dan het aan het licht brengen van de zuivere waarheid.

De heer v. D. begint zijn pleidooi met de vraag — waarom bij de door mij ontworpen voorschriften ik eene wederinvoering van de contrôle, bedoeld bij staatsblad 1820 No. 15, zie blz. 96 van mijn werk, niet heb in overweging gegeven? en hierop moet ik hem dadelijk antwoorden, dat ik de reeds sedert jaren hier te lande toegepast wordende contrôle met eenige wijziging beter vond. Wel aardig dat „Flaneur”, zie mijn gedrukt request blz. 10, die vroegere contrôle ook wel eenvoudiger en beter noemde dan de latere van den heer S. v. E. maar deze teekende daarbij tevens aan dat zij toch „ouderwetsch” was.

Op blz. 34 hiervoor gaf ik reeds aan dat en waarom door mij een afdoende contrôle op de ontvangsten was ontworpen en dat daarbij was uitgegaan van de stelling dat de algemeene ontvanger in de eerste plaats behoort te verantwoorden alles wat hij ontvangen heeft.

Welnu mijnheer v. D. tot dat systeem behoort ook de in-

gevoerde, door u als onnoodig voorgestelde „opdracht tot verantwoording.”

Na uw daarvan op het 107 v. v. voorkomende, zeer woordenrijke omschrijving behoef ik daarvoor in geen nadere bespreking te treden, alleen wil ik hier nog aanteekenen, dat bij een volledige contrôle zulke bewijsstukken niet kunnen worden gemist.

Dit is ook het geval met het door mij voorgeschreven, op blz. 115 door den heer v. D. behandeld „Journaal” met „Toelichtende nota” voor het verantwoorden van ontvangen belasting penningen.

Dat dat Journaal veel overeenkomst heeft met het door dezen daarbij genoemd „Hulpregister” zal wel niemand ontkennen, daar beiden moeten dienen voor het boeken van wegens belastingen ontvangen gelden, maar de Toelichtende Staten zijn daarbij toch wel nieuw en beiden dienen ook weder voor eene volledige verantwoording.

Dat bij toepassing van die registers de ontvangers toch zouden kunnen knoeien, zooals de heer v. D. op blz. 119 aangeeft kan ik niet tegenspreken, maar de hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur zijn de aangewezen personen om dit, even als nu van tijd tot tijd na te gaan en daarom schreef ik ook in mijn aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend request — zie blz. 22 van het gedrukte — dat ik voor het verantwoorden van die ontvangsten een contrôle had ontworpen die met het gering aantal europeanen aldaar in de toepassing geen bezwaar zou opleveren.

Bij het behandelen van het besluit van 1 October 1893 No. 4, Bijblad No. 4873, waarbij de voorschriften zijn verscherpt voor comptabelen die hunne ontvangsten overstorten bij de algemeene ontvangers, stelde ik op blz. 259 van mijn werk reeds de vraag „wanneer is een te betalen bedrag vorderbaar?” en antwoordde ik toen daarop „natuurlijk op den dag aangegeven voor de betaling.”

Tot dat tijdstip behoort zulk een bedrag dus onder geen

enkele ontvangst te huis en moet de persoon met de invordering belast er alleen het oog op houden, dat het op tijd wordt betaald.

Aan deze overweging had het door mij ontworpen „Memorandum” zijn ontstaan te danken en ik ontwierp het met de wetenschap, dat bij elke goed ingerichte administratie zulk een „memorandum” moet worden aangehouden en ook steeds aangehouden wordt.

Wordt niet op tijd betaald, welnu dan geven mijne ~~door~~ den heer v. D. alle overgenomen voorschriften aan wat dan moet geschieden en daarna pas komt bij onmacht of onwil van den debiteur het „memoriaal van inkomsten” in aanmerking.

Ik heb nu spijt, dat ik aan mijn bij het samenstellen der voorschriften toen bestaan hebbend plan om dat register weder te noemen een „register van achterstallige debiteuren” geen gevolg heb gegeven want dat is het feitelijk en had ik dat gedaan dan zou de heer v. D. mijne voorschriften daarop misschien beter begrepen hebben.

Ik vind het allerm minst noodig de op blz. 135 v. v. voorkomende belachelijke praatjes te beantwoorden. Voor iemand die begrijpen wil zijn die voorschriften zoo eenvoudig mogelijk, voor iemand echter die niet begrijpen wil zijn uit dezelfde voorschriften natuurlijk altijd moeilijkheden te distilleeren die voor een oningewijde zwaar kunnen wegen, alleen wil ik hier nog aanteekenen dat het bezwaar op blz. 144 door dien schrijver geopperd alweder geen bezwaar is want de chefs der departementen van algemeen bestuur hebben met opgaven van boekening in het „memorandum” niets te maken evenmin als de Algemeene Rekenkamer, zie blz. 146.

Zooals hierboven reeds werd aangegeven is het voldoende dat de algemeene ontvangers daarmede bekend zijn. Volgt op den dag dat zulk een bedrag een vordering wordt, geen betaling, welnu dan worden alle betrokken autoriteiten dadelijk daarvan in wetenschap gesteld en dit alleen is noodig.

En toen nu het zooeven genoemde *Bijblad* n°. 4873 met

het daarbij opgenomen besluit van 1 October 1893 n°. 4 het licht had gezien was van mij de veronderstelling zeer zeker gewettigd, dat de grootste fout in het comptabel beheer eindelijk door de Indische Regeering was erkend.

„Eenvoudig onwaar” schrijft de heer v. D. op blz. 155 en laat dan volgen.

„Sedert 1874 bestaat eene contrôle op de ontvangsten volgens een systeem, dat tot op den huidigen dag niet de minste verandering heeft ondergaan. Maar, terwijl de voorschriften, die van dit systeem het uitvloeisel waren, aanvankelijk zoo goed en volledig mogelijk zijn vastgesteld, is men van den beginne af aan en vooral toen de opruiming van den achterstand meer tijd overliet om aan verbeteringen te denken, er op uit geweest om, gebruik makende van de door de praktijk gegeven aanwijzingen, die voorschriften zooveel mogelijk vollediger en beter te maken en scherper te omschrijven, eene practische en zooveel mogelijk eenvormige uitvoering daarvan te verzekeren enz.

En met deze bewering denkt de heer v. D. mijn bovenomschreven veronderstelling te wederleggen.

Hoe durft toch deze als oud lid en president van de Algemeene Rekenkamer, oud directeur van Financien te beweren dat sedert 1874 een contrôle op de ontvangsten bestaat terwijl ik aantoonde en met bewijzen staafde, dat dit voor een deel van die ontvangsten niet zoo is en daardoor alleen al reeds vele millioenen uit de kassen in Indie verdwenen zijn. Moest om die bewering te kunnen plaatsen de reeds door Dr. De Roo in 1890 plaats gehad hebbende erkenning van die grootste fout onder voorwenden van scherts worden geëlimineerd? zie blz. 24, en werd het door mij op blz. 32 nu opgenomen oordeel van den gewezen inspecteur van Financien De Kock over de verantwoording van zulke ontvangsten met voorzicht vergeten om de conclusie te kunnen neder schrijven dat de voorschriften die van dat door den heer v. D. veronderstelde systeem van contrôle een uitvloeisel waren, nu door opgemeld besluit van 1 October 1893 zooveel mogelijk zijn

verbeterd, terwijl ik op blz. 258 v. v. van mijn werk al aangaf, wat bij dat besluit werd verbeterd, wat zeer onvoldoende werd geregeld en wat geheel werd vergeten.

Dat de heer v. D. als voorlichter van de nederlandsche volksvertegenwoordiging zich op boven omschreven wijze van zijne vrijwillig op zich genomen verplichtingen kwijt, ziet hierover wil ik mijn oordeel liever maar niet uitspreken.

Ten overvloede neem ik hier nog op wat op het te Arnhem gehouden Noord- en Zuid-Nederlandsch Handelscongres over het nut en de noodzakeijkheid eener goede contrôle ook werd in het midden gebracht.

Uit het „Algemeen Handelsblad” van 6 Juli 1897, ochtendblad neem ik daartoe over wat de heer „LAMSVELT” op de den 5 Juli te voren gehouden vergadering daarover zeide:

In alle kringen der maatschappij, in het algemeen alsook op particulier terrein, levert dit onderwerp stof tot beschouwing. Het onderwerp is aldus uitgebreid, en spr. hoopt in een compacte behandeling te slagen. Tot voor korten tijd gold het instellen van contrôle als een bewijs van wantrouwen en nog is het in vele zaken zoo, dat men zich als controleur synoniem met dwarskijker acht.

Vaak wordt de contrôle onder hoffelijke bewoordingen gemaskeerd en als een noodzakelijk kwaad beschouwd. En toch immers, wie volkomen eerlijk is, kan nooit eene goede contrôle schuwen, integendeel het vermeedert energie en werkkraft. Spr. wil daarom enkele wenken geven hoe z. i. contrôle moet gevoerd worden. De menschelijke neiging om scheef te gaan, zoodra contrôle ontbreekt, maakt de contrôle reeds noodig en nuttig. De pers, als eerste contrôle verdient reeds grooten lof. Spr. citeert de in de laatste jaren door deze contrôle ook in het buitenland aan den dag gekomen knoeierijen, en wijst o. a. op het recente voorbeeld hier ter stede, waar door gebrek aan contrôle een som van een ton ten nadeele van den Staat kon verduisterd worden ¹⁾.

1) Dat was ook bij een ontvanger van de Registratie, en deze werd n.b. nog wel door zijn eigen klerk tot dat bedrag bestolen. Dit in aanvulling van het voorkomende op blz. 264 van mijn werk.

Ter zelfder tijd besprak deze ook de instelling op 5 Januari 1895 van het „Nederlandsch Instituut van Accountants” en deelde hij de verschillende werkzaamheden mede, waartoe de Accountants geroepen kunnen worden.

Als slot van onderwerpelijke aangelegenheid wil ik nu hier nog aanteekenen dat de heer v. D. op blz. 157 mogelijk juist is in zijn beweren dat ik het besluit van 1 October 1893 genoemd heb „eene contrôle op de ontvangsten door de algemeene ontvangers bewerkstelligd” maar daar deze niet opgeeft waar ik dit gedaan heb, is die bewering moeilijk te controleeren. Maar wel is te controleeren dat ik op blz. 258 de juiste bevoordingen van dat besluit heb aangegeven en het verder geheel juist heb omschreven. Ik heb met het oog op bovenaangehaalde beschuldiging mij de moeite gegeven dit nog eens goed na te gaan.

Voortgaande zegt de heer v. D. op blz. 158:

„Even onwaar is de bewering, dat de boekhouding van ontvangsten en uitgaven voor rekening van derden ontbrak en eerst bij het besluit van 5 Mei 1893 No. 50 werd voorgeschreven.

Die boekhouding bestond (ook bij de algemeene rekenkamer) krachtens het besluit van 19 Januari 1875 No. 9, waarbij zij was voorgeschreven. Het besluit van 5 Mei 1893 No. 50 was slechts eene noodzakelijke wijziging van bestaande voorschriften, maar met behoud van dezelfde strekking.”

In de „Administratieve voorschriften,” vastgesteld bij artikel 4 van het Indisch besluit van 19 Januari 1875 No. 9 (Bijblad No. 2814) wordt bij artikel 1 gezegd:

.

„Het departement van Financiën houdt bovendien aan:
registers van de rekeningen met derden aantoonende de ontvangsten en uitgaven.”

.

terwijl artikel 16 laatste alinea voorschrijft:

„De duplostaat ordonnanciën, betrekkelijk de rekeningen met

derden, worden door de overige departementen van Algemeen Bestuur aan dat van Financiën gezonden, vergezeld van een staat No. 8 in simplo.”

Verder werd bij artikel 4 van het besluit van 10 December 1873, No. 6 (Bijblad No. 2718) voorgeschreven:

„Binnen acht dagen na afloop van elke maand, voor het eerst na afloop van de maand Januari 1874, zenden de algemeene ontvangers aan den directeur van Financiën een maandstaat in duplo volgens hierbij gevoegd formulier (comptabiliteit No. 6.)

De bewijzen van gedane uitgaven worden daarbij overgelegd onder bijvoeging van een staat in duplo volgens hierbij gevoegd formulier (comptabiliteit No. 7.)

Voor elke afdeeling der begrooting wordt een afzonderlijke staat No. 7 opgemaakt: evenzoo voor de teruggaven, voor de mutatiën van geld en voor de rekening met derden.”

Voorop stellende, dat ik reeds op blz. 257 van mijn werk aantoonde, hoe slecht de boekhouding van de rekening met derden vroeger was geregeld; dat men verder voor verbetering van die boekhouding zelfs niets had willen doen en met de wetenschap, dat bij staat 6 de ontvangsten globaal werden opgegeven waren deze voorschriften toch zeker niet voldoende om daarmede eene behoorlijke boekhouding te voeren. Daarop verscheen toen in 1893 het besluit van 5 Mei No. 50 (*Bijblad* No. 4873) en dit zegt ten dezen opzichte:

„De betrokken Departementen van Algemeen Bestuur houden de noodige boekhouding aan van de ontvangsten en uitgaven, voor rekening van derden gedaan. Ten aanzien van elke rubriek wordt omtrent de noodzakelijkheid van dergelijke boekhouding, de wijze waarop deze moet worden ingericht en het Departement, dat de boekhouding c. q. moet aanhouden, door de chefs der departementen in onderling overleg en in elk geval in overleg met de Algemeene Rekenkamer beslist. Wanneer het overleg niet tot overeenstemming leidt, wordt de beslissing van den Gouverneur Generaal ingeroepen.”

Voor het hierboven omschrevene, in 1873 daarvoor aangegevene kwam het daarna genoemde in 1893 daarvoor in de plaats en nu vraag ik, had ik niet volkomen gelijk met te veronderstellen dat nu, ten gevolge van dien, een boekhouding van de rekening met derden was ingevoerd en dat dus directeur van Financiën en Algemeene Rekenkamer in Ned. Indië met tot dusverre onvoldoende voorschriften dat beheer hadden gevoerd, terwijl met het oog op het onmogelijke van eene boeking der ontvangsten „dat die verbeteringen = 0 waren.” Die vraag kan toch alleen toestemmend worden beantwoord.

En wat zegt nu de heer v. D. op blz. 159.

„De ontvangsten voor rekening met derden worden niet overgenomen uit den staat No. 6, maar uit de toelichting op de jaarrekening, waarin zij post voor post voorkomen.”

Ah zoo, heer v. D., uit de toelichting op de jaarrekening!

Het model van die toelichting werd vastgesteld bij het besluit van 23 Januari 1877 No. 9 en aan de algemeene ontvangers van 's lands kas toegezonden bij missive van den directeur van Financiën luidende:

„Met de samenstelling der staten wordt een aanvang gemaakt dadelijk na verstrijken van het jaar waarop zij betrekking hebben.”

Dat voorschrift door den heer v. D. op blz. 61 reeds van mij overgenomen, dus aan hem bekend, is nooit voor wijziging vatbaar en kan dan ook niet gewijzigd worden, maar, daardoor is het te gelijker tijd zeker dat ontvangsten, voor rekening van derden in Januari gedaan, 14 maanden daarna kunnen worden geboekt, aannemende dat voor opmaking verzending en ontvangst van de daarvoor noodige toelichting 3 maanden toch zeker wel noodig zijn.

Waarlijk heer v. D. wat men van zulk een boekhouding wel zou mogen en kunnen zeggen laat ik hier liever onuitgesproken.

Wanneer een minister van Koloniën, om aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal te toonen dat voorschriften voor een beter comptabel beheer in onze O.-I. bezittingen die op last van een zijner voorgangers werden ontworpen onbruikbaar zijn geoordeeld, daarvoor aan dat regeerings-college twee adviezen overlegt — zie blz. 177 van mijn werk — dan mag worden aangenomen, dat dit adviezen zijn van den directeur van Financiën en van de Algemeene Rekenkamer aldaar, maar daar nu in antwoord op het verslag van de commissie van voorbereiding voor het onderzoek van de rekening van ontvangsten en uitgaven voor Ned. Indië voor het dienstjaar 1879 door dien Minister gesproken werd van 2 adviezen, zonder te zeggen van wien zij waren, was ik zelf zoo heel zeker niet of die twee zooeven genoemde autoriteiten, ze ook uitbrachten. Daarom vroeg ik toen aan een van de leden dier Kamer dit eens voor mij na te zien, wat deze mij beloofde te zullen doen en een paar dagen later kreeg ik daarop toen de mededeeling dat die adviezen werkelijk door de zooeven genoemde autoriteiten waren uitgebracht.

Was het met die mededeeling te verwonderen dat ik daarop verder sprak van de adviezen van den directeur van Financiën en van de Algemeene rekenkamer? Zeker niet en allerm minst kan mij hiervan een verwijt worden gemaakt en had een andere vergissing, waarvan de heer v. D. op diezelfde bladzijde 158 melding maakte, mij zeer zeker niet tot meer voorzichtigheid behoeven te stemmen.

Heeft de heer v. D. goed onthouden waarover — na de mededeeling van die laatste vergissing, welke daarin bestond dat in tegenstelling van wat ik had medegedeeld, niet hij mijne voorschriften gedurende zijn verblijf hier te lande had onderzocht — ons zeer lang discours toen geloopt heeft en is hij niet vergeten met welke woorden wij van elkander gingen. Ik wil die woorden op dit oogenblik niet herhalen maar zeer waarschijnlijk doet zich later nog wel eens de gelegenheid voor

die bekend te doen worden. Mocht de heer v. D. een en ander soms vergeten zijn dan wil ik hem nog wel eens ook daarvan weder op de hoogte helpen.

Alleen teeken ik hier nog aan, dat het ministerie van Koloniën door alleen het advies van den directeur van Financiën aan te bieden onder overlegging van een rapport van een aan dezen ondergeschikten inspecteur van Financiën zeer zeker niet had mogen spreken van twee adviezen maar wel van dat van den directeur van Financiën, van 17 April 1887 waarbij overgelegd het rapport van den inspecteur bij dien tak van dienst van 15 April te voren.

Had men dat gedaan dan had men correct gehandeld maar, door dat niet te doen, maakt dit op mij denzelfden indruk als de handeling, omschreven op blz. 255 van mijn werk.

Zeer waarschijnlijk dat beide rapporten door een zelfde persoon zijn samengesteld.

De heer v. D. het reeds genoemde besluit van 1 October verder besprekende zegt nog op blz. 160.

.
„Overstorting door inlanders geschiedt bijna alleen van belastingen (landrente, bedrijfsbelasting, hoofdelijke belastingen op de Buitenbezittingen). Op de geregelde aanzuivering van die belastingen wordt door het Bestuur voortdurend toezicht gehouden, niet alleen om knoeierij van den ontvanger te voorkomen, maar ook en vooral om te waken, dat de belasting ontvangende inlanders goed voor de inning zorgen en tijdig het geinde in 's lands kas storten. Dat toezicht kan natuurlijk niet alle belastingplichtigen omvatten, maar dit behoeft ook niet. De bestuursambtenaren kennen den gewonen loop der betaling of bij ondervinding, of uit de staten van vorige jaren; zij weten in welke maand de betaling een aanvang neemt en in welke maand het meest betaald wordt; zij weten of de actueele welvaart der bevolking al dan niet op een spoedige aanzuivering kans geeft; kortom zij weten, wat onder de gegeven omstandigheden ongeveer moet binnenkomen en hebben

Wanneer een minister van Koloniën, om aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal te toonen dat voorschriften voor een beter comptabel beheer in onze O.-I. bezittingen die op last van een zijner voorgangers werden ontworpen onbruikbaar zijn geoordeeld, daarvoor aan dat regeerings-college twee adviezen overlegt — zie blz. 177 van mijn werk — dan mag worden aangenomen, dat dit adviezen zijn van den directeur van Financiën en van de Algemeene Rekenkamer aldaar, maar daar nu in antwoord op het verslag van de commissie van voorbereiding voor het onderzoek van de rekening van ontvangsten en uitgaven voor Ned. Indië voor het dienstjaar 1879 door dien Minister gesproken werd van 2 adviezen, zonder te zeggen van wien zij waren, was ik zelf zoo heel zeker niet of die twee zooeven genoemde autoriteiten, ze ook uitbrachten. Daarom vroeg ik toen aan een van de leden dier Kamer dit eens voor mij na te zien, wat deze mij beloofde te zullen doen en een paar dagen later kreeg ik daarop toen de mededeeling dat die adviezen werkelijk door de zooeven genoemde autoriteiten waren uitgebracht.

Was het met die mededeeling te verwonderen dat ik daarop verder sprak van de adviezen van den directeur van Financiën en van de Algemeene rekenkamer? Zeker niet en allerm minst kan mij hiervan een verwijt worden gemaakt en had een andere vergissing, waarvan de heer v. D. op diezelfde bladzijde 158 melding maakte, mij zeer zeker niet tot meer voorzichtigheid behoeven te stemmen.

Heeft de heer v. D. goed onthouden waarover — na de mededeeling van die laatste vergissing, welke daarin bestond dat in tegenstelling van wat ik had medegedeeld, niet hij mijne voorschriften gedurende zijn verblijf hier te lande had onderzocht — ons zeer lang discours toen geloopt heeft en is hij niet vergeten met welke woorden wij van elkander gingen. Ik wil die woorden op dit oogenblik niet herhalen maar zeer waarschijnlijk doet zich later nog wel eens de gelegenheid voor

die bekend te doen worden. Mocht de heer v. D. een en ander soms vergeten zijn dan wil ik hem nog wel eens ook daarvan weder op de hoogte helpen.

Alleen teeken ik hier nog aan, dat het ministerie van Koloniën door alleen het advies van den directeur van Financiën aan te bieden onder overlegging van een rapport van een aan dezen ondergeschikten inspecteur van Financiën zeer zeker niet had mogen spreken van twee adviezen maar wel van dat van den directeur van Financiën, van 17 April 1887 waarbij overgelegd het rapport van den inspecteur bij dien tak van dienst van 15 April te voren.

Had men dat gedaan dan had men correct gehandeld maar, door dat niet te doen, maakt dit op mij denzelfden indruk als de handeling, omschreven op blz. 255 van mijn werk.

Zeer waarschijnlijk dat beide rapporten door een zelfde persoon zijn samengesteld.

De heer v. D. het reeds genoemde besluit van 1 October verder besprekende zegt nog op blz. 160.

.
„Overstorting door inlanders geschiedt bijna alleen van belastingen (landrente, bedrijfsbelasting, hoofdelijke belastingen op de Buitenbezittingen). Op de geregelde aanzuivering van die belastingen wordt door het Bestuur voortdurend toezicht gehouden, niet alleen om knoeierij van den ontvanger te voorkomen, maar ook en vooral om te waken, dat de belasting ontvangende inlanders goed voor de inning zorgen en tijdig het geinde in 's lands kas storten. Dat toezicht kan natuurlijk niet alle belastingplichtigen omvatten, maar dit behoeft ook niet. De bestuursambtenaren kennen den gewonen loop der betaling of bij ondervinding, of uit de staten van vorige jaren; zij weten in welke maand de betaling een aanvang neemt en in welke maand het meest betaald wordt; zij weten of de actueele welvaart der bevolking al dan niet op een spoedige aanzuivering kans geeft; kortom zij weten, wat onder de gegeven omstandigheden ongeveer moet binnenkomen en hebben

daarin een voldoende grondslag voor hun toezicht in den loop van het jaar en kunnen verder nu en dan bij eenige als achterstallig opgeven belastingschuldigen informeerden, terwijl na afloop van het jaar de invordering van den achterstand gelegenheid geeft om eventueele malversatiën te ontdekken. Ook heeft men bij de Departementen aan de opgaven in de staten 6 genoeg voor een onderzoek of de aanzuivering der belasting een normaal verloop heeft, terwijl bij de verificatie van de toelichting op de jaarrekening nog eens goed wordt nagegaan of de loop der ontvangsten niet tot bemerking aanleiding geeft."

Dat door het Bestuur geregeld toezicht wordt gehouden op de aanzuivering van de genoemde belastingen is uitstekend. Het is trouwens de eenige autoriteit in staat daarvoor iets te kunnen doen; maar dat door dat toezicht gelijktijdig knoeierijen van den ontvanger zouden zijn te voorkomen, ziet, mijnheer v. D. hoe gij dat hebt durven schrijven is niet te begripen en zal ook wel altijd een raadsel blijven.

Gij behoorde toch te weten dat geen enkel bestuursambtenaar daartoe instaat is alleen door het ontbreken eener afdoende contrôle op de ontvangsten terwijl, werden de door u even te voren genoemde, door mij daarvoor aangegeven geviseerde quitanties ingevoerd, zij daartoe ten allen tijde in staat zouden zijn.

Had de heer HAAXMAN, zie blz. 298 van mijn werk, voor de ontvangen som van *f* 11972,37⁵, wegens hoofdelijke belasting gestort, quitantie moeten afgeven en had die quitantie gevisceerd moeten worden, dan was het duplicaat van dat visum met het einde der week gezonden aan het departement van Financiën en had dan, met het einde der maand, de ontvanger die gelden niet verantwoord, dan zou dit dadelijk gebleken zijn, terwijl, was door overgroote drukte de verantwoording niet op tijd door den ontvanger ingezonden en had deze, aan de indiening herinnerd, zich moeten verontschuldigen door gebrek aan personeel, dan was de resident in dat geval wel gedwongen geworden tot het doorzenden van reeds lang gedane voorstellen

tot vermeerdering daarvan en had de zaak in enkele dagen zijn beslag gekregen, terwijl de afloop heel wat billijker zou zijn in zijn werk gegaan, dan nu geschied is.

Ik teeken hier ten overvloede nog aan, dat met die contrôle fraude niet mogelijk zoude zijn zelfs al wilden ontvanger en overstorter te samen knoeien, zooals de heer v. D. ook nog op blz. 160 aangeeft, want wat gestort werd zou met het einde der week blijken terwijl, zooals ik hierboven reeds aangaf, op de gestorte bedragen door het Bestuur de noodige contrôle kan worden uitgeoefend.

Ziet mijnheer v. D. dat is toch wel contrôle en zulk een contrôle is met de voorschriften van den heer SPRENGER VAN ELJK niet mogelijk, even onmogelijk als om bij examinatie van de staten 6 te constateeren dat de aanzuivering van bedoelde belastingen een normaal verloop heeft gehad en om, bij verificatie van de toelichting op de jaarrekening, behoorlijk te kunnen nagaan of de loop der ontvangsten niet tot bemerking aanleiding geeft.

Na al hetgeen ik hiervoor reeds bekend deed worden is toelichting hierop niet meer noodlg.

Ik heb er zeer zeker lang over nagedacht voor ik er toe ben overgegaan om de aantekening voorkomende op de door betaalmeesters hier te lande af te geven quitanties bij die door mij voor Ned. Indië ontworpen zoodanig te veranderen dat gerust gezegd kan worden, dat zij daar volkomen bruikbaar zijn en ik ben tot die verandering overgegaan in de overtuiging dat iederen, dus ook de Indische Regeering ten allen tijde bevoegd is ter verzekering van zijn eigendom die maatregelen te nemen welke daarvoor noodig worden geoordeeld. Daarom stelde ik het imperatieve voorschrift „dat die quitanties ongel dig zijn wanneer zij binnen 3 dagen na afgifte niet zijn ge- viseerd.”

Dit voorschrift achtte ik noodzakelijk, niet om, zooals de heer v. D. op blz. 170 aangeeft, als hier te lande meestal gebrui-

kelijk, zulke quitanties geschikt te maken om als bewijs van storting als andersints dienst te doen, neen, om door het toezenden aan de betrokken departementen van de strooken van dat visum, de ontvangers te dwingen, alle ontvangen gelden, ook als zoodanig te verantwoorden. Hiervoor worden zij ook hier te lande alleen gebruikt.

Daarom was naar mijn oordeel zulk een visum noodig — dat het uitgebreider werd geregeld dan dat alhier gebruikelijk vindt zijn oorzaak alleen in de groote afstanden — en nu moge de heer v. D. op blz. 171 daartegen verschillende bezwaren aanvoeren, die en de verder in deze reeds behandelde zijn alleen op te lossen bij een onderzoek door eene commissie van deskundige en onpartijdige personen.

Men denke toch niet dat ik, in navolging van den heer SPRENGER VAN ELJK, ooit heb verlangd dat de door mij ontworpen voorschriften, dadelijk zouden worden ingevoerd, zeer zeker niet. Den dag dat ik na het volbrengen van de mij opgedragen werkzaamheden van den, dienzelfden dag opgetreden minister van Koloniën, den heer VAN BLOEMEN WAANDERS afscheid nam besprak ik toen ook een onderzoek in dien geest van mijn ingeleverde voorschriften, wat die minister mij toen toezegde en wel vreemd, dat ik van zulk een onderzoek verder nooit iets heb vernomen. Neen in de plaats daarvan werd de heer GONGGRYP als indisch ambtenaar met verlof daarmede belast en de stukken daarna ter zijde gelegd.

Zou de ambtenaar nu laatst op blz. 49 nog genoemd ook in deze wijze van onderzoek de hand soms hebben gehad? Het wil mij zoo voorkomen dat deze er zeer zeker niet geheel vreemd aan zal gebleven zijn.

Sedert heb ik er steeds op aangedrongen zulk een onderzoek te doen houden en dit blijkt o. m. op de bladzijden 178, 227, 232, 237, 244 en 253 van mijn werk, tot nu toe zonder eenig resultaat, maar nu rijst de vraag, zal na al hetgeen ik nu nog weder te boek stelde om, tegen het beweren van den heer v. D. in, aan te toonen dat de verantwoording der ontvangsten

door den heer SPRENGER VAN ELJK zeer slecht is geregeld, dit onderzoek nu eindelijk plaats vinden? mij dunkt, dat de minister van Koloniën daartoe thans gerust zal kunnen overgaan daar toch de heer v. D. van wien werd verondersteld „dat hij de zaak afdoende en goed zou behandelen” zich al dadelijk met een praatje van het beantwoorden van het grootste gedeelte van mijn werk heeft afgemaakt en dit alleen reeds genoeg aantoonst, dat hij tot zulk een afdoende behandeling zich niet in staat gevoelde.

Ik handhaaf dan ook al de beschuldigingen in mijn werk uitgesproken en de vragen bij mijn hiervoor omschreven request gedaan en mochten nu minister van Koloniën en Nederlandsche volks-vertegenwoordiging een onderzoek willen doen instellen, laat men zich dan wenden tot het reeds op blz. 45 genoemde instituut van accountants. De leden daarvan zijn deskundige en onpartijdige personen en zullen zeker zulk een onderzoek niet weigeren, te meer daar zij zich, waar noodig, door den heer VAN DORSSER en door mij kunnen laten voorlichten.

Als dan die Heeren hebben onderzocht wat in de bestaande voorschriften goed is geregeld, wat daarbij geheel of gedeeltelijk werd vergeten en tevens hebben beoordeeld wat daarvoor door mij voor verbetering werd aangegeven en als daarna dan goede voorschriften zijn vastgesteld dan zal gezegd kunnen worden, dat het geldelijk beheer in onze Oost-Indische bezittingen eindelijk goed geregeld zal zijn.

Na van mijn bovenstaand antwoord in zijn geheel te hebben kennis genomen zal men toch moeilijk kunnen erkennen, dat de heer v. D. in zijn repliek is opgetreden als deskundig en onpartijdig persoon en zoo iemand toch is in de eerste plaats noodig om al het door mij aangetoonde behoorlijk te wederleggen, altijd als zulks mogelijk is. Is het niet mogelijk? dan behoort het ook erkend te worden.

Het grootste gedeelte van mijn werk beantwoordde hij niet, zijne wederlegging was treurig en erkennen deed hij niets.

neen, hij vergat, als niets viel in te brengen, in die gevallen liever de bespreking.

Zal nu de minister van Koloniën bij zijn plan blijven en alsnog aan de Indische regeering opheldering vragen, blz. 17, maar dan kan deze, afgaande op hetgeen de heer v. D. leverde nu reeds nagaan hoe die ophelderingen zullen luiden en daarom vind ik het niet onnoodig het volgende nog eens onder zijne aandacht te brengen.

De houding toch die de tegenwoordige Gouverneur-Generaal vóór zijn vertrek naar Indië tegenover mij aannam, alleen om den ontwerper van onderwerpelijk bedoelde voorschriften niet te ontstemmen, heb ik omschreven op blz. 289 v. v. van mijn werk; hoe de tegenwoordige directeur van Financiën, de heer BAKHUIZEN VAN BRINK als inspecteur bij die tak van dienst in zake WENNINK zijn plicht vervulde is te vinden op blz. 221 van die brochure; hoe in zake HAAXMAN die zelfde hoofdambtenaar, maar toen als directeur van Financiën optrad of liever niet optrad, wordt gevonden op blz. 303 en hoe ook hij als zoodanig een geldelijk beheer heeft gevoerd en nog voert, dat met de bestaande voorschriften niet goed te voeren is, blijkt door dat geheele werk heen.

Zullen de ophelderingen die deze autoriteiten zullen verschaffen steekhoudend zijn? Ik hoop het, maar gelooven doe ik het niet.

Voor dat ik overga tot het aantonen, dat ook van de Algemeene Rekenkamer in Ned. Indië moeilijk afdoende opheldering zal worden verkregen, vervolg ik eerst wat ik op blz. 268 v. v. over dat college reeds aantekende.

Als President fungeert op dit oogenblik de heer H. VAN ALPHEN J.RZN.

Van deze teekende ik op blz. 227 van mijn werk aan, hoe hij als adjunct-inspecteur van Financiën met Dr. DE ROO als inspecteur, op Banka tal van later wegens fraude geïncrimineerde stukken voor gezien en goedgekeurd teekende, daardoor den lande voor duizenden benadeelde en deze duizenden be-

loopen samen, volgens aantekening van den heer STRUICK ¹⁾ een som van f 91.188.03, terwijl het bijna wiskunstig zeker is, dat nog veel meer werd gestolen dat niet werd ontdekt.

Bij dat college, dat in het Verslag harer werkzaamheden enz. over 1895 ²⁾ geen woord repte over den slechten toestand van het geldelijk beheer, zie blz. 26 van mijn gedrukt verzoekschrift, is nu bovendien door den Gouverneur-Generaal tot tijdelijk lid aangesteld Jhr. W. H. W. DE KOCK — zie Nieuwe Rotterd. Courant van 30 November 1897, Eerste Blad, B. — van wien ik o. a. op blz. 69 en 70 van mijn werk aantekende dat hij van 14 April 1892 tot 11 April 1895 was inspecteur van Financiën in de 5de afdeeling; dat hij als zoodanig ingevolge Indisch Staatsblad 1879 No. 59 het oog had moeten houden op de venduadministratie te Probolinggo, maar dit niet deed waardoor de vendumeester aldaar — en ik nam dit over uit de *Avondpost* van 14 Juli 1896 — op een gegeven oogenblik werd belast met de restitutie eener som van f 151.723.55⁵ wegens onaangezuiverde vorderingen van die administratie.

Het „Bataviaasch Nieuwsblad” teekende hierover aan „Wij zijn benieuwd wat er van terecht komt, en of men er zich mede vergenoegen zal, voor zulk een wanbeheer eene vergoeding op te leggen, welke natuurlijk nimmer zal worden voldaan.”

Verder beantwoordde ik nog een artikel van genoemden heer DE KOCK, zie blz. 193 tot 213 van mijn werk, en eindigde dit met de woorden:

„Dat artikel bleek mij na lezing zoo vol onjuistheden te zijn en was daarenboven geschreven op een zoo onwaardigen toon, onwaardig vooral met het oog op het belangrijke van het behandeld onderwerp, dat het mij tegen de borst stuitte om ook

1) Zie *Indische Gids* 1887 blz. 932.

2) Moet zijn 1896. In dat over 1897 wordt ook geen woord over dien toestand gerept.

dezen, en nog wel als actief dienend ambtenaar, omtrent al zijn verkeerde voorstellingen te moeten terechtwijzen. Alleen daarom deed ik het niet."

Dit nu eenmaal wetende mag men zich zeker wel verwonderen over zulk een keuze, vooral daar de heer DE KOCK inviel voor het met verlof vertrokken militair lid van dat college en, ben ik goed geïnformeerd, dan was ook een militair als tijdelijk lid voorgedragen. Ik schrijf hier dan ook gerust ter neder dat door die benoeming de onafhankelijkheid van de indische rekenkamer er alweder niet op verbeterd zal zijn en daarom wraak ik dan ook dat college als onbevoegd tot het geven van onpartijdige ophelderingen.

In de Eerste Kamer der Staten-Generaal verklaarde later genoemde Minister, zie blz. 20, „dat wanneer mijne bezwaren niet voldoende werden wederlegd, Hij, zooals reeds was toegezegd, genegen zoude zijn om een verder onderzoek naar de zaak in te stellen," en dit antwoord werd gegeven op het gesprokene door het lid van die Kamer Mr. F. I. A. M. REEKERS, die o. m. aanvoerde, dat er naar het hem voorkwam „alle aanleiding voor den Minister van Koloniën bestond de zaak zelf ter hand te nemen en niet eerst leidelijk af te wachten of er een ander geschrift verschijnt en of in dat geschrift de brochure van den heer ROESSINGH VAN ITERSON op afdoende wijze wordt wederlegd."

Uit het antwoord daarop van den Minister valt nu moeielijk op te maken wat zal geschieden, een onderzoek hier te lande of wel in Indië en daarom vond ik het noodig er op te wijzen wat men van een onderzoek d á á r heeft te wachten, en tevens aan te geven, wie hier als deskundige en onpartijdige personen tot zulk een onderzoek eenig en alleen bevoegd zijn.

Ik vermeen daarmede alweder niets dan mijn plicht te hebben gedaan.

